

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta humanitních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Projevy nenávisti a jejich cenzura v rámci českých
internetových diskusí**

Samuel Hora

Vedoucí práce: Mgr. Daniel Slavíček, Ph.D.

Praha 2015

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně s použitím uvedených zdrojů a literatury, jež byly řádně citovány. Zároveň prohlašuji, že se určité pasáže práce objevily v metodologické části projektu ke zkoušce Společenské vědy v interdisciplinární perspektivě a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Souhlasím se zveřejněním práce v tištěné či elektronické podobě.

V Praze dne 12. 5. 2015

.....

Samuel Hora

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval vedoucímu bakalářské práce panu Mgr. Danielu Slavíčkoví, Ph.D. za jeho cenné rady a připomínky, které mi během psaní práce poskytl. Zároveň bych chtěl poděkovat paní Mgr. Hedvice Novotné za její návrhy týkající se empirické části této práce.

Abstrakt:

Bakalářská práce se zabývá problematikou cenzury projevů nenávisti v rámci českých internetových diskusí. Pozornost je přitom věnována pouze diskusím pod články na vybraných zpravodajských portálech. Hlavním cílem práce je zjistit, kde se nachází hranice toho, jaký obsah příspěvků je v rámci těchto diskusí považován za nenávistný a jaký naopak nikoli, a proto může zůstat uveřejněn. Na základě těchto zjištění se práce pokusí vymezit definici projevu nenávisti v kyberprostoru, která by byla obecně platná v prostředí českých zpravodajských online portálů.

Klíčová slova:

projev nenávisti, cenzura, monitoring, online diskuse, netiketa, kyberprostor, anonymita

Obsah

1. Úvod	7
2. Vymezení pojmů a teoretická základna	8
3. Teoretická část	10
3.1. Netiketa v rámci online komunikace	11
3.1.1.1. Kyberprostor a anonymita.....	11
3.1.1.2. Základní vymezení pojmu netiketa.....	14
3.2. Projevy nenávisti	17
3.2.1.1. Obecné vymezení projevů nenávisti.....	18
3.2.1.2. Právní aspekt (hate speech vs. svoboda projevu).....	21
3.2.1.3. Regulace projevů nenávisti.....	22
3.2.1.4. Article 19.....	25
3.2.1.5. Projev nenávisti v oblasti českého práva.....	26
3.3. Dohled a cenzura	29
3.3.1.1. Dohled a cenzura: obecné teorie.....	30
3.3.1.2. Internetová cenzura.....	32
4. Empirická část	34
4.1. Metodologie výzkumu; výzkumná otázka	34
4.1.1.1. Výzkumná strategie.....	34
4.1.1.2. Techniky sběru dat.....	35
4.1.1.3. Výběr vzorku; prostředí výzkumu.....	36
4.1.1.4. Analytické postupy.....	37
4.1.1.5. Hodnocení kvality výzkumu.....	38
4.1.1.6. Etické otázky společenskovedního výzkumu.....	39
4.2. Zásahy do projevů v rámci online diskusí	40
4.3. Monitoring online diskusí	42
4.3.1.1. Registrace uživatelů.....	42
4.3.1.2. Kodex diskutérů.....	45
4.3.1.3. Kodex vs. praxe.....	47

4.3.1.4.	Administrátoři jako kontrolní orgán.....	48
4.3.1.5.	Zodpovědnost za obsah.....	50
4.4.	Vymezení hranice mezi přijatelným a nepřijatelným obsahem.....	52
4.4.1.1.	Komparativní analýza.....	52
4.4.1.2.	Přístup portálů ke konkrétním komentářům.....	53
4.4.1.3.	Shrnutí komparativní analýzy.....	58
4.4.1.4.	Přijatelný obsah.....	60
4.4.1.5.	Definice projevu nenávisti v rámci českých internetových zpravodajských portálů.....	61
5.	Závěr.....	62
6.	Seznam použitých zdrojů.....	64
7.	Seznam obrázků.....	69
8.	Příloha.....	69

1. Úvod

Nedávno jsem se prostřednictvím sociální sítě Facebook účastnil diskuse týkající se návrhu zákona o plošném zákazu kouření v České republice. Do diskuse přispívali jak odpůrci tohoto zákona, tak ti, kteří by zákon velice uvítali. Jedni se odvolávali na svobodu podnikání, popřípadě svobodu jako takovou, druzí argumentovali zdravotním přínosem, který by zákaz kouření v uzavřených prostorách společnosti přinesl. Během toho, co jsem se na debatě aktivně podílel, uvědomil jsem si několik skutečností. Bylo velice zajímavé sledovat, jak jednotliví přispěvatelé obhajují své názory. Můj vlastní názor na probírané téma se sice nezměnil, nicméně mě debata přiměla přemítat o plošném zákazu kouření i z úhlu pohledu jeho odpůrců a zároveň mě donutila se zamýšlet nad kompromisy, které by mohly být v této záležitosti učiněny. Lze se ptát, proč práci, která má pojednávat o projevech nenávisti a jejich cenzuře, zahajují právě popisem tohoto konkrétního příkladu.

Zmíněná diskuse probíhala na sociální síti, kde se velká většina zúčastněných znala mezi sebou navzájem. Paralelně s rozvojem internetu se však jeho uživatelům nabízí stále větší množství příležitostí interaktivně se zapojit do vzájemné komunikace a vyjádřit se k určitým tématům i prostřednictvím online diskusí otevřených, které jsou přístupné široké veřejnosti a v rámci nichž se obvykle jednotliví diskutující neznají osobně. Internetoví uživatelé tak mají díky stále se proměňujícím technologiím možnost obsah na síti nejen pasivně přijímat, ale také se aktivně spolupodílet na jeho vytváření. Prostřednictvím internetových diskusí si mohou předávat své postřehy, vyměňovat si argumentačně zajímavé a podnětné názory týkající se daného problému, a tím si potenciálně ujasňovat vlastní postoje, které v probírané věci zaujímají. Nicméně ne všichni uživatelé tento v zásadě demokratizační potenciál diskusí využívají. Vysoká míra nenávistných projevů v online diskusích vede naopak v současné době k eskalující cenzuře agresivně laděných příspěvků, jež slovně napadají jednotlivce či skupiny jedinců například na základě jejich etnického původu, vyznání či sexuální orientace.

Problematickou ale zůstává samotná definice projevů nenávisti (tzv. *hate speech*). Ta se vyznačuje především absencí jasně a jednotně stanovené hranice

mezi ještě přijatelným a příliš nenávistným (a z toho důvodu již nepřijatelným) obsahem.

Tato bakalářská práce si klade za cíl zjistit, jaký obsah příspěvků je v rámci českých internetových diskusí považován za tak nenávistný, že je nutné, aby byl smazán, a na druhé straně, jaký obsah – co se týče míry nenávisti - je ještě v mezích pravidel, tudíž může zůstat v diskusi uveřejněn. Na základě těchto zjištění se pokusím co nejpřesněji vymezit definici projevu nenávisti, která by byla obecně platná v prostředí českých zpravodajských portálů a podle které by bylo možné projev nenávisti snáze detekovat. Z právě řečeného vyplývá, že se zaměřím pouze na diskuse pod články na vybraných českých internetových portálech, při jejichž výběru jsem jako hlavní kritérium zvolil jejich zpravodajskou povahu.

Zvláštní pozornost bude v práci věnována takzvaným administrátorům, tj. osobám pověřeným monitoringem jednotlivých online diskusí. Zde bude nezbytné podrobně zmapovat, za jakých podmínek a s jakým oprávněním vykonávají administrátoři funkci kontrolního orgánu, co všechno spadá do popisu jejich práce a jak v rámci jimi kontrolovaných diskusí nakládají s příspěvky, u nichž není prvek nenávisti sice patrný na první pohled, přesto je však implicitně obsažen. Za účelem zodpovězení této poslední otázky budou administrátorům předloženy konkrétní příklady nenávistných příspěvků, u nichž bude potřeba rozhodnout, zda by byly smazány, či nikoli, a z jakého důvodu.

V neposlední řadě budou napříč prací zkoumány etické otázky, které s problematikou projevů nenávisti a jejich monitoringem (potažmo cenzurou) nějakým způsobem souvisí.

2. Vymezení pojmů a teoretická základna

Dříve než přistoupím k první kapitole, je nezbytné přesně vymezit pojmy, které budou v práci hojně používány. Pojem *cenzura* zde budu chápat v jejím nejobecnějším smyslu slova, tedy jako jakýkoliv druh kontroly¹ vedoucí

---

¹ Pala K., Všianský J. *Slovník českých synonym*, Praha: NLN, s.r.o., 1994, s. 32

k omezování projevu, přičemž se, jak již z názvu práce plyne, budu zabývat primárně cenzurou internetovou. S odkazem na Howarda Rheingolda budu o souhrnu všech příspěvatelů mluvit někdy též jako o *virtuální komunitě*.²

Kyberprostorem neboli *kybernetickým prostorem* budu rozumět „*nové komunikační prostředí, které povstává z celosvětového propojení počítačů*“.³ Komunikaci obecně budu chápat jako sdělování, ale i sdílení informací.⁴ *Online komunikací* pak budu označovat takovou komunikaci, která probíhá v kyberprostoru, tedy je protikladem ke komunikaci na off-line (tj. tváří v tvář) úrovni. A konečně pro projevy nenávisti, které slovně útočí na jedince či skupiny jedinců na základě různých (později specifikovaných) atributů bude používán termín *hate speech*.⁵

Zároveň je třeba podotknout, že vzhledem k relativní novosti mého výzkumného tématu a jeho nedostatečné zakořeněnosti v odborné literatuře budu nucen v mnoha případech (jako například u právě zmíněného pojmu *hate speech*) odkazovat na internetové slovníky či weby týkající se internetové tematiky.

K základnímu teoretickému zakotvení práce budu využívat zejména následující díla. Pravděpodobně nejvíce budu čerpat z nadčasové knihy *Kyberkultura*⁶ Pierra Lévyho. Přestože byla kniha vydána ve francouzském originále již v roce 1997, tedy ještě před tím, než začaly být v českém prostředí hojně využívány online diskuse na zpravodajských portálech (a zároveň před skutečně masovým rozšířením sociálních sítí),⁷ do značné míry souvisí s oblastí, kterou zkoumám. Autor se v knize věnuje hlavně kyberprostoru, který líčí jako nový druh prostoru nabízející těm, kdo do něho vstoupí, „*podmínky pro přímou, interaktivní a kolektivní komunikaci*“.⁸ Jak z názvu knihy vyplývá, detailně je zde analyzována i tzv. kyberkultura, jež je vznikem kyberprostoru podmíněna. Autor

---

² Rheingold, H. *The Virtual Community: Table of Contents*, [online]. 1993 [cit. 2015-03-12] dostupné z <http://www.rheingold.com/vc/book/1.html>

³ Lévy, P. *Kyberkultura*, (přel. Kašpar, M.) Praha: Karolinum, 2000, s. 15, (dále jen Lévy, P.: *Kyberkultura*)

⁴ Vybíral, Z. *Psychologie komunikace*, Praha: Portál, 2005, s. 25

⁵ viz *hate speech*, dostupné z <http://www.thefreedictionary.com/hate+speech>

⁶ Lévy, P. *Kyberkultura*

⁷ Například sociální síť Facebook byla spuštěna až 4. února 2004.

⁸ Lévy, P. *Kyberkultura*, s. 225

tak popisuje kromě jiného existenci virtuálních společenství, ale vyjadřuje se například i k problematice cenzury v kyberprostoru.

Dále budu v rámci teoretické základny čerpat z knihy s názvem *Kdo řídí Internet?*,⁹ kterou napsali autoři Jack Goldsmith a Tim Wu. Tato kniha poskytuje komplexní přehled o tom, kdo stál u samotného zrodu internetu a jaké události bezprostředně po tomto zrodu následovaly. Kniha se zabývá především otázkou, jaké dopady má na fungování takové globální komunikační technologie, jakou je internet, zeměpisná poloha. Velký prostor je v knize věnován internetové cenzuře, která je zde rozebírána spíše z právního hlediska.

Z české literatury budu čerpat hlavně ze sborníku esejí a rozhovorů nazvaného *Jak myslet média*,¹⁰ jehož autorem je Karel Hvizďala. Sborník pojednává všeobecně o médiích, avšak na rozdíl od předchozích jmenovaných děl se více zabývá sociálními motivy určitých vzorců jednání. Navíc se ve většině případů orientuje na české prostředí, což hodnotím jako velice přínosné pro svůj výzkum.

V neposlední řadě hodlám jako část teoretické základny využít disertační práci s názvem *Dohled a etika*, jejímž autorem je vedoucí mé bakalářské práce pan Mgr. Daniel Slavíček, Ph.D.. Autor v práci kromě jiného cituje definici dohledu v pojetí Rogera Clarka jakožto „*systematické zkoumání nebo monitorování jednání nebo komunikací jedné nebo více osob*“.¹¹

3. Teoretická část

V úvodu práce jsem naznačil, že se budu zabývat cenzurou diskusních příspěvků, jež jsou pokládány za projevy nenávisti. Proto je nutné pojem projevu nenávisti nejdříve jasně teoreticky vyložit. Problém spočívá v tom, že jednotlivé definice vymezující obsah projevů nenávisti neboli takzvaných hate speeches se v závislosti na geografické poloze, politickém uspořádání, druhu serveru či na dalších faktorech relativně liší. V následující teoretické části se pokusím uvést

---

⁹ Goldsmith J., Wu T.: *Kdo řídí Internet?* (přel. Pelech, J. T.) Praha: Dokořán, 2008, (dále jen Goldsmith J., Wu T.: *Kdo řídí Internet?*)

¹⁰ Hvizďala, K.: *Jak myslet média*, Praha: Dokořán, Jaroslava Jiskrová – Máj, 2005

¹¹ Slavíček, D. *Dohled a etika*, Univerzita Karlova v Praze (UK FHS), 2010, s. 14

alespoň ty nejuniversálnější z nich. Než ale přistoupím k tomuto bodu, pro lepší orientaci čtenáře ve zkoumaném prostředí bude potřebné alespoň stručně nastínit jevy a oblasti, s nimiž projevy nenávisti úzce souvisí, a zároveň představit některé z teorií, které tyto jevy a oblasti popisují.

3.1. Netiketa v rámci online komunikace

K identifikaci nežádoucího chování na internetu obecně (a tudíž i k identifikaci nevhodných příspěvků) napomáhá takzvaná *netiketa* (z ang. *netiquette*).¹² Jde o jakousi pomyslnou sbírku norem odpovídajících etice na síti, která je podle Lévyho neslučitelná s pomluvami, rasistickými výroky, přímým vyzýváním k násilí, kuplířstvím či systematickým zasíláním bezvýznamných informací.¹³

Na tomto místě však vyvstává nutnost položit si následující otázky: je tato netiketa (kromě zmíněného Lévyho výčtu) někde přesně vymezena a proč je vlastně v rámci internetových diskusí tak často porušována? V zodpovězení těchto otázek budu postupovat odzadu.

3.1.1.1. Kyberprostor a anonymita

Lévy rozděluje komunikační prostředky podle vztahu mezi těmi, kteří se na komunikaci podílejí, na tři základní skupiny: *jeden-všichni* (např. televize), *jeden-jeden* (např. telefon) a *všichni-všichni*.¹⁴ U kategorie *všichni-všichni* chvíli zůstanu, jelikož se přímo dotýká oblasti mého zájmu. Do této kategorie totiž spadá komunikace, kterou umožnil ve velké míře kyberprostor. Přenos informací v rámci kyberprostoru může probíhat mezi vícero komunikujícími. Internetové diskuse lze přitom považovat za reprezentativní příklad platformy pro takovou online komunikaci, do níž se mohou zapojit v zásadě všichni přítomní. Ze samotné charakteristiky komunikace typu *všichni-všichni* vyplývá, že je zde vysoká pravděpodobnost výskytu různých druhů osobností, které mají ke

---

¹² viz *netiquette*, dostupné z <http://dictionary.reference.com/browse/netiquette>

¹³ Lévy, P. *Kyberkultura*, s. 223

¹⁴ tamtéž, s. 58

komunikaci různou motivaci.¹⁵ Jednodušeji řečeno, komunikace na síti se účastní různí lidé s různými úmysly a různou komunikační kompetentností.

Goldsmith a Wu ve své knize *Kdo řídí Internet?* popisují vznik takzvané *Deklarace nezávislosti Kyberprostoru*, jejímž autorem je John Perry Barlow. Již tato deklaráce z roku 1996 počítala s existencí „skutečných konfliktů“ v kyberprostoru,¹⁶ zároveň v ní však Barlow hlásal: „*Jsmo přesvědčeni, že naše správa vzejde z etiky, osvícených vlastních zájmů a společné vůle.*“¹⁷

Jakkoli byla tato vizionářská představa hájící svobodu v kyberprostoru plná ideálů a naděje, pokud se nyní podíváme na úroveň některých českých internetových diskusí, musíme vidět, že se v mnohých případech poněkud rozchází s realitou. Mnohdy se v českých online diskusích namísto společné vůle a etiky setkáme spíše s nevůlí či neschopností diskutujících účastnit se pořádané debaty a velmi často zde můžeme přijít do styku s projevy nenávisťmi postrádajícími jakýkoliv etický rozměr nebo s velice vulgárními vyjádřeními nesouhlasu vymezujícími se proti názorům ostatních diskutujících. Na tomto místě lze citovat českého politologa a spisovatele Jiřího Pehe, který ve svém článku nazvaném *O ubohosti českých internetových diskusí* mimo jiné píše: „... *pro demokracii je dokonce velmi dobré, když lidé v řadě věcí vzájemně silně nesouhlasí. Pokud ale svůj nesouhlas nejsou schopni vyjádřit strukturovaně, s pomocí jasných argumentů, a pokud možno veřejně, pod vlastním jménem, má to malou cenu.*“¹⁸

Tím se zároveň částečně dostávám k zodpovězení otázky, proč není výše zmíněná netiketa v rámci komunikace v kyberprostoru často dodržována. Komunikovat online lze totiž do značné míry anonymně. Anonymita jakožto specifický znak online komunikace je podpořena především absencí fyzického aspektu těla v rámci kyberprostoru.¹⁹ Rheingold ve své knize *Virtuální komunita* uvádí, že příslušníci virtuálních komunit dělají v rámci kyberprostoru to, co dělají v normálním životě, ovšem s tím rozdílem, že nechávají stranou svou

---

¹⁵ např. motivace kognitivní, sdružovací, sebepotvrzovací, adaptační, přesilová atp. viz Vybíral, Z. *Psychologie komunikace*, Praha: Portál, 2005, s. 33-34

¹⁶ Goldsmith J., Wu T.: *Kdo řídí Internet?*, s. 34

¹⁷ tamtéž

¹⁸ Pehe, J.: *O ubohosti českých internetových diskusí*, [online]. 1993 [cit. 2015-03-13] dostupné z <http://www.pehe.cz/Members/redaktor/o-ubohosti-ceskych-internetovych-diskusi-1>

¹⁹ Goldsmith J., Wu T.: *Kdo řídí Internet?*, s. 34

tělesnost²⁰ a jak uvádí Goldsmith a Wu, internet dokáže minimalizovat významnost našeho vzhledu či bydliště.²¹ Internetovým uživatelům je v zásadě umožněno komunikovat tak, aniž by byli nuceni vyjevit ostatním svoji fyzičnost. Jednodušeji řečeno, nejsou svázáni tím, jak vypadají. Jak poukazuje John Suler, online komunikace se vyznačuje takzvanou *neviditelností* (z ang. *invisibility*),²² kdy na ostatní uživatele není (samozřejmě s výjimkami jakými jsou například videokonference či videohovory prostřednictvím komunikačního programu Skype nebo profilové fotografie na sociálních sítích) přes monitor vidět, a my si tak nemáme jak – pokud nejsme technicky zdatní - ověřit, s kým doopravdy mluvíme. Z tohoto důvodu není pro internetové uživatele (neboli internauty, jak je budu s odkazem na Lévyho též nazývat) problém pozměnit, či zcela zatajit svou pravou identitu. Mohou svoji totožnost popsat ostatním uživatelům zcela libovolným způsobem (ať už podle pravdy, či nikoli) a nemusí mít strach z toho, že by je mohl někdo poznat - spojit si jejich virtuální podobu s tím, kdo jsou v reálném životě.

Anonymita v rámci kyberprostoru tímto způsobem výrazně posiluje takzvaný *efekt disinhibice*, který Vybíral popisuje jako jakýsi účinek popuštění uzdy.²³ V praxi efekt disinhibice znamená, že účastníci komunikace (často právě v důsledku neuvedení svého pravého jména) ztrácí zábrany, jsou méně rezervovaní, co se týče způsobu vyjadřování, a dávají větší průchod své emocionalitě.²⁴ Mají pocit absolutní svobody v tom, co komu jak říkají, a nemyslí přitom na následky své činnosti ani poškození svého dobrého jména. Jinými slovy, anonymita umožňuje nebrat v potaz reputaci. V takovém prostředí je o něco pravděpodobnější vyšší koncentrace projevů nenávisti než v prostředí, kde

---

²⁰ Rheingold, H.: *The Virtual Community: Table of Contents*, [online]. 1993 [cit. 2015-03-13] dostupné z <http://www.rheingold.com/vc/book/1.html>

²¹ Goldsmith J., Wu T.: *Kdo řídí Internet?*, s. 29

²² Suler, J.: *The Psychology of Cyberspace (The Online Disinhibition Effect)* [online]. 2004 [cit. 2015-03-16] dostupné z <http://www-usr.rider.edu/~suler/psycyber/disinhbit.html>

²³ Vybíral, Z.: *Mění se lidská psychika v éře internetu?*. Psychologie dnes, č. 3, 2001, s.18

²⁴ Faltýnek, L.: *Psychologické aspekty komunikace na internetu*, Univerzita Hradec Králové, Hradec Králové: 2002, s. 16, [online]. 2004 [cit. 2015-03-16] dostupné z http://lukas.faltynec.com/lf_other_files/Diplomka/Psychologicke%20aspekty%20komunikace%20na%20internetu.pdf

jsme nuceni odkrýt druhým svoji identitu, a kde je tím pádem v sázce naše pověst.²⁵

3.1.1.2. Základní vymezení pojmu netiketa

Výše jsem se pokusil podat stručnou odpověď na otázku, co je jednou z hlavních příčin porušování netikety v rámci online komunikace. Nyní se přesunu k otázce, zda je obsah této netikety někde přesně vymezen.

Jak již bylo řečeno, netiketa je jakýmsi pomyslným seznamem doporučení, jak bychom se měli chovat v prostředí internetu. Lévy mluví o netiketě jako o souboru „*nepsaných obyčejových pravidel*“.²⁶ Přesto lze nalézt tato pravidla i v psané podobě. Existuje několik mezinárodně uznávaných dokumentů, které vymezují znaky jak slušného, tak nepřijatelného chování na síti. Jedním z takových dokumentů je například kniha *Netiquette*, kterou napsala Virginia Sheaová.²⁷

Ta v knize uvádí deset klíčových pravidel, která se nyní pokusím shrnout. Zároveň upozorňuji, že původní dokument je napsán v angličtině, tudíž zde bude potřeba překladu. Zajisté by bylo možné dohledat online již existující překlady²⁸ těchto pravidel do češtiny, já jsem se však rozhodl pro vlastní překlad z důvodu drobných nuancí v chápání a následném překladu jednotlivých bodů. Níže tedy poskytuji výčet zmíněných deseti pravidel, přičemž ke každému jednomu z nich uvádím alespoň krátký popis toho, co jím Virginia Sheaová primárně mínila.

- 1) *Mysli na člověka*: toto pravidlo nám říká, abychom měli na paměti, že ti, se kterými na síti komunikujeme, jsou tak jako my skuteční lidé se skutečnými city, které mohou být zraněny. Proto se držíme zlatého pravidla a jedneje s druhými tak, jak chceme, aby oni jednali s námi.

---

²⁵ Lévy, P.: *Kyberkultura*, s. 114

²⁶ Lévy, P.: *Kyberkultura*, s. 114

²⁷ Shea, V.: *The Core Rules of Netiquette* [online]. 1994 [cit. 2015-03-18] dostupné z <http://www.albion.com/netiquette/book/TOC0963702513.html>

²⁸ např. Šatavová, L. *Problematika dodržování netiquette v online komunikaci*. Brno: Masarykova Univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, Kabinet informačních studií a knihovnictví, 2009.

- 2) *Jednej tak, jak jednáš v reálném životě:* ve skutečném životě se většinou snažíme vyvarovat porušování zákona. Proto jednejme mravně a snažme se ho vyvarovat i v rámci kyberprostoru.
- 3) *Věz, kde se nacházíš:* i když komunikujeme v kyberprostoru, měli bychom vědět, kde se zrovna nacházíme. Jednotlivá pravidla netikety se totiž mohou v rámci různých domén mnohdy výrazně lišit. Proto věnujme nejdříve určitý čas pozorování toho, v jaké oblasti a společnosti se právě nacházíme, až poté začněme komunikovat.
- 4) *Respektuj čas ostatních:* toto pravidlo se týká do značné míry právě komunikace v rámci diskusních skupin a má za cíl šetřit jednak čas ostatních diskutérů, jednak paměťovou kapacitu systému. Pravidlo tak mimo jiné indikuje, abychom zasílali zprávy pouze do příslušných diskusních skupin, abychom si nejdříve přečetli dokument *FAQ*, tj. často kladené dotazy (z ang. *Frequently Asked Questions*), abychom neposílali stejné zprávy vícekrát a abychom se pokusili nezveřejňovat banální informace.
- 5) *Vypadej dobře online:* Sheaová upozorňuje v rámci tohoto bodu na fakt, že v rámci online komunikace nemůžeme být souzeni (vzhledem k tomu, že na nás není vidět) podle barvy kůže, věku a podobně, nýbrž jsme souzeni podle toho, co napíšeme. Proto bychom měli před tím, než příspěvek zveřejníme, zkontrolovat jeho gramatickou stránku, zhodnotit jeho informační hodnotu a zvážit, zda dává celkově smysl. Zároveň bychom měli být k ostatním slušní a vyvarovat se zasílání tzv. flame-baitů,²⁹ tj. nepokoušet se vyvolávat hádky.
- 6) *Poděl se o odborné znalosti:* zde Sheaová poukazuje na to, že na samotném prvopočátku vzniku internetu stála potřeba vědců sdílet informace (viz Tim Berners-Lee a jeho vyvinutí WWW protokolu).³⁰ Dle jejího názoru však nemusíme být vědci, abychom mohli mnoha lidem prostřednictvím sítě pomoci tím, že jim nabídneme odpovědi na jejich nezodpovězené otázky.

---

²⁹ viz *flame-bait*, dostupné z <http://onlineslangdictionary.com/meaning-definition-of/flame-bait>

³⁰ Goldsmith J., Wu T.: *Kdo řídí Internet?*, s. 69

- 7) *Pomoz držet flame wars pod kontrolou*: tento bod z jistého hlediska rozpracovává bod číslo pět tím, že doporučuje nejen flaim-baity nerozesílat, ale také na ně neodpovídat. Netiketa přitom nezakazuje flamy (tj. jednotlivé emociální výlevy) jako takové, zakazuje však udržovat v rámci diskuse v chodu takzvané *flame wars*³¹ neboli vyostřené hádky bohaté na urážení mezi několika pár jedinci, jejichž četba může být velice otravná pro ostatní nezainteresované uživatele.
- 8) *Respektuj soukromí ostatních*: není vhodné číst soukromé emaily ostatních lidí.
- 9) *Nezneužívej svou moc*: i když mají někteří uživatelé v rámci kyberprostoru větší moc než druzí, neznamená to, že by ji měli zneužívat. Toto pravidlo se týká například systémových administrátorů.
- 10) *Odpouštěj chyby druhých*: v posledním pravidle nám Sheaová připomíná, že i my jsme byli kdysi v kyberprostoru nováčky. A pokud máme opravdu nutkavou potřebu se k chybám druhých uživatelů vyjádřit, udělejme to slušně.

Toto bylo tedy stručné vymezení netikety podle Sheaové. Nyní bych představil netiketu tak, jak ji chápe Lévy. Dalo by se říct, že *internetová morálka*,³² jak ji také nazývá, v jeho pojetí souvisí dle typologie Sheaové zejména s bodem číslo čtyři, který doporučuje neokrádat ostatní účastníky online komunikace o čas. Podle Lévyho návodu je tedy „ ... *záhodno pročíst si nejprve paměť elektronické konference, než vyslovíme svůj názor, a nepokládat neadresné dotazy, jsou-li odpovědi již k dispozici v archivech virtuálního společenství*“.³³ Zároveň Lévy v souladu s netiketou odmítá šíření osobních a urážlivých útoků.³⁴

Dále je nutné zmínit jeden z dalších hojně skloňovaných dokumentů vymezujících netiketu nazvaný *Netiquette Guidelines*³⁵, jehož autorkou je Sally Hambridgeová. Tento dokument z roku 1995 je pro oblast mého výzkumu

---

³¹ viz *flame war*, dostupné z <http://dictionary.reference.com/browse/flame+war>

³² Lévy, P.: *Kyberkultura*, s. 114

³³ tamtéž

³⁴ tamtéž

³⁵ Hambridge, S.: *RFC1855 - Netiquette guidelines* 1995 [cit. 2015-03-18] dostupné z <http://www.faqs.org/rfcs/rfc1855.html>

zajímavý především tím, že v něm autorka rozděluje jednotlivá pravidla do bodů podle toho, jakého konkrétního druhu online komunikace se netiketa týká.

Najdeme zde tedy pravidla jak pro komunikaci pouze mezi dvěma jedinci (tzv. *one-to-one communication*), kam lze zařadit například emailovou komunikaci, tak pravidla pro komunikaci mezi jedincem a více uživateli (tzv. *one-to-many communication*). Tento druh komunikace pochopitelně souvisí více s oblastí, kterou zkoumám, tedy s online diskusemi. Hambridgeová zde kromě mnoha dalších zásad uvádí, že zprávy v rámci *one-to-many* komunikace by měly být stručné a měly by být ve vztahu k tématu, tzn. nemělo by se jednat o takzvané *off-topic*³⁶ příspěvky.

Autorka navíc rozřazuje jednotlivá „vodítka“ podle toho, pro koho jsou určena. Setkat se zde můžeme tedy s netiketou jak pro samotné uživatele, tak pro administrátory diskusí. Takovéto rozřazení tedy do značné míry souvisí s mým výzkumným projektem.

Jedno stěžejní pravidlo slušného chování na síti je potřeba nicméně na závěr vyzdvihnout. Ještě před tím, než odešleme svůj příspěvek do „světa“, vždy uvažme, zda bychom byli schopní říci tu samou věc někomu do očí. Možná se nám takové úvahy budou zdát, jako bychom se ochuzovali o plné využití toho, co nám kyberprostor nabízí, ale vezme, že pokud příliš nepropadneme *efektu disinhibice* a budeme jednat s druhými v rámci online komunikace tak, jako by se jednalo o komunikaci na offline úrovni, o to úspěšnější budeme v dodržování všech ostatních pravidel netikety.

3.2. Projevy nenávisti

Tímto jsem se pokusil ve zkratce přiblížit způsob fungování online prostředí, které podobu projevů nenávisti v rámci internetových diskusí výrazně ovlivňuje a přispívá k jejich vysokému výskytu. Nyní je již na místě přejít k otázce, co všechno se pod pojmem *projev nenávisti* neboli *hate speech* skrývá.

---

³⁶ viz *off-topic*, dostupné z <http://dictionary.reference.com/browse/off-topic>

3.2.1.1. Obecné vymezení projevů nenávisti

Na začátek nabídnu několik velice obecných definic projevu nenávisti, které lze nalézt online. *Hate speech* podle nich je:

„projev, který napadá, zastrahuje nebo uráží jedince či skupinu jedinců na základě národnosti, etnické příslušnosti, barvy kůže, vyznání, pohlaví, sexuální orientace nebo postižení“³⁷

„bigotní projev napadající nebo znevažující určitou sociální skupinu či člena této skupiny“³⁸

„sdělení, jehož významem není nic jiného, než vyjádřit, obzvláště za okolností, kdy pravděpodobně vyvolá násilí, zášť k určité skupině. Především jde o podněcování nenávisti vůči skupině lidí definované z hlediska rasy, etnické příslušnosti, národnosti, pohlaví, víry, sexuální orientace a podobně. Projevem nenávisti může být jakákoli forma projevu, který je považován za útok na rasovou, etnickou a náboženskou skupinu a další vzájemně nesouvisející menšiny, nebo za útok na ženy“³⁹

„termín pro projev, jehož úmyslem je ponížit, zastráhit nebo nabádat k násilí či předpojatým činům vůči někomu na základě rasy, etnicity, národnosti, vyznání, sexuální orientace nebo postižení. Termín postihuje jak psaná, tak verbální sdělení“⁴⁰

Po podrobné analýze výše uvedených definic lze stanovit několik společných znaků typických pro projevy nenávisti obecně:

- Ve všech případech se jedná o projevy, které někoho *slovně napadají*.
- Obětí těchto projevů je buď *jedinec*, nebo *skupina jedinců*.
- Toto slovní napadání probíhá ve většině případů na základě konkrétních *atributů*.

---

³⁷ viz *hate speech*, dostupné z <http://dictionary.reference.com/browse/hate+speech>

³⁸ viz *hate speech*, dostupné z <http://www.thefreedictionary.com/hate+speech>

³⁹ viz *hate speech*, dostupné z <http://definitions.uslegal.com/h/hate-speech/>

⁴⁰ viz *hate speech*, zdroj usaeducationguides.com, dostupné z <https://carm.org/hate-speech>

- Mezi nejčastěji zmiňované atributy patří zejména *národnost, rasa, etnická příslušnost, náboženské vyznání, sexuální orientace* či *postižení*.
- Primárním účelem těchto projevů je *vyjádřit nenávist* či *vyvolat násilí*.

Zároveň lze poukázat ještě na několik skutečností. V definici, jež je uvedena jako druhá v pořadí, je k popsání projevu nenávisti užit přívlastek *bigotní*. Tento přívlastek zajisté může asociovat různé významy spojené s náboženským fanatismem. Takové asociace jsou vskutku správné.⁴¹ Kromě tohoto významu slova je však pojem *bigotní* vyložen i jako „*netolerantní vůči myšlenkám a názorům lišících se od vlastních*“.⁴² Na právě zmíněné poukazují zejména z toho důvodu, že i když se tento přívlastek objevil pouze v jedné z uvedených definic, považují ho za všeobjímající a právě prvek netolerance bych označil za jednoho ze společných jmenovatelů většiny projevů nenávisti.

Důležité je také všimnout si termínu *předpojatý* v poslední uvedené definici. Pohnutky k napsání nenávistného komentáře mohou totiž v mnoha případech vycházet z apriorního přesvědčení o méněcennosti určitých skupin obyvatel, přičemž právě příslušnost ke skupině (často menšinové) je hlavním důvodem, proč se její příslušníci stávají častým terčem takzvaného *násilí z nenávisti*.⁴³ Jinak řečeno, nezanedbatelný počet projevů nenávisti je motivován předsudky, jež mají jedinci vůči objektům nenávisti, od nichž se chtějí odlišit.⁴⁴

Co lze ale pokládat za možné příčiny zrodu těchto předsudků, potažmo pak zrodu nenávisti, kterou slovník spisovného jazyka českého vykládá jako „*silný pocit nechuti, ošklivosti, odsudku ap.; zášti, odpor, nepřátelství*“,⁴⁵ tedy jako jistý druh negativní emoce vůči někomu či něčemu?

Humanistický filosof a sociolog německého původu Erich Fromm se ve svém díle *Umění milovat* věnuje naopak pojímům lásky a milování. Uvádí, že

⁴¹ viz *bigotní* – pobožnůstářský: Pala K., Všianský J.: Slovník českých synonym, Praha: NLN, s.r.o., 1994, s. 24

⁴² viz *bigotní*, dostupné z http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=bigotn%C3%AD&typ_hledani=prefix

⁴³ viz *násilí z nenávisti*, dostupné z <http://www.in-ius.cz/nasili-z-nenavisti/>

⁴⁴ viz definice tzv. *bias crime*: Lawrence 1999:9, str. 13, dostupné z <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/210300.pdf>

⁴⁵ dostupné z

<http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=nenavist&sti=EMPTY&where=hesla&hsustr=no>

veškeré formy aktivní lásky jsou příznačné tím, že v sobě zahrnují následující prvky: *péči, odpovědnost, úctu a znalost*.⁴⁶ Pozoruhodná je přitom reciprocita, která je mezi zmíněnými prvky přítomna. Fromm na jednom místě například tvrdí, že „*úcta není strach a bázeň*“,⁴⁷ což znamená, že abychom mohli někoho respektovat, nesmíme z něj mít strach. Vzápětí však uvádí: „*Abychom mohli mít k někomu úctu, musíme ho znát*.“⁴⁸

Z tohoto by se teoreticky dalo usuzovat, že naopak nenávist a despekt vůči určitým osobám či určité skupině osob by mohla kromě jiného pramenit z neúcty, jejíž hlavní příčinou je strach z neznáma. Jinými slovy, za jednoho z možných původců nenávisti by se dalo považovat xenofobní smýšlení jedinců, jež nenávist projevují.

Co se týká konkrétně xenofobie v českém prostředí, ta je podle Hvížd'aly částečně zapříčiněna tím, že území dnešní České republiky nebylo historicky pokryto v takové míře, například v porovnání s Janovem či Norimberkem, obchodními cestami a strach „*z novinek byl spojen s pevnou vazbou k místu*“.⁴⁹ Kromě toho Hvížd'ala také uvádí, že problémem české společnosti je to, že se v rámci ní kultivuje spíše monolog namísto dialogu.⁵⁰

Pokud bych tedy měl shrnout vše výše řečené, xenofobní smýšlení těch, co nenávidí, může být do značné míry ovlivňováno a vyživováno předsudky, jež jsou a priori vytvářeny na základě nedostatečné znalosti nenáviděných objektů. Tato nedostatečná znalost může být často důsledkem totální absence jakéhokoli přímého kontaktu s nenáviděnou skupinou, nebo důsledkem zprostředkovaného mediálního obrazu, jenž by se v mnoha případech dal označit jako simulakrum, které podává o realitě zkreslené, falešné či dokonce záměrně překroucené informace. Nakonec však nelze opomenout fakt, že častou příčinou šíření projevů nenávisti může být též negativní osobní zkušenost s konkrétní skupinou.⁵¹

---

⁴⁶ Fromm, E.: *Umění milovat* (z ang. originálu *The Art of Loving* přel. Vinař, J.), 1966, s. 26

⁴⁷ tamtéž

⁴⁸ Fromm, E.: *Umění milovat* (z ang. originálu *The Art of Loving* přel. Vinař, J.), 1966, s. 26

⁴⁹ Hvížd'ala, K.: *Jak myslet média*, Praha: Dokořán, Jaroslava Jiskrová – Máj, 2005, s. 125

⁵⁰ tamtéž, s. 234

⁵¹ Takovouto negativní osobní zkušenost měli například manželé z Duchcova, kteří byli fyzicky napadeni skupinou Romů. Incident byl mediálně zprostředkován širší veřejnosti, což následně vedlo k prudkému nárůstu protiromských nálad a demonstrací.

3.2.1.2. Právní aspekt (hate speech vs. svoboda projevu)

Vzhledem k tomu, že v České republice byly uděleny první tresty za projev nenávisti na internetu,⁵² je nevyhnutné se na problematiku *hate speeches* podívat i z právního hlediska. Pro všeobecný přehled zmiňuji několik dokumentů z oblasti mezinárodního a evropského práva, které se projevů nenávisti přímo, či nepřímo dotýkají.

*Všeobecná deklarace lidských práv*⁵³ přijatá OSN v roce 1948 v článku 19 stanovuje: „Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu; toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmkoli prostředky a bez ohledu na hranice.“⁵⁴

Dokument *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech* (MPOPP) z roku 1966 (z ang. ICCPR – International Covenant on Civil and Political Rights)⁵⁵ toto ustanovení rozpracovává a v článku 19 odst. 3 uvádí „Užívání práv uvedených v odstavci 2 tohoto článku“, jehož obsah se z většiny shoduje s obsahem čl. 19 prvně zmíněného dokumentu, „s sebou nese zvláštní povinnosti a odpovědnost. Může proto podléhat určitým omezením ... jež jsou nutná: a) k respektování práv nebo pověstí jiných...“⁵⁶ Dokument MPOPP tedy dále hájí právo na svobodu projevu, nicméně na rozdíl od *Všeobecné deklarace lidských práv* připouští, že toto základní právo demokratické společnosti může být za jistých okolností omezeno. Například podle čl. 4 v *Mezinárodní úmluvě o odstranění všech forem rasové diskriminace* jsou smluvní státy oprávněny přijmout opatření omezující svobodu projevu v případě šíření myšlenek

---

dostupné z: http://usti.idnes.cz/soud-s-utocniky-z-duchcova-d0j-/usti-zpravy.aspx?c=A140218_122846_usti-zpravy_alh

⁵² např. půlroční podmínka, kterou dostal exposlanec Věcí veřejných Otto Chaloupka za své facebookové příspěvky vyjadřující se na adresu Romů. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/poslanec-otto-chalouka-dostal-podminku-za-vyroky-o-romech-png-/domaci.aspx?c=A140805_075228_domaci_skr

⁵³ <http://www.lidskaprava.cz/student/uvod-do-lidskych-prav/clanky/vseobecna-deklarace-lidskych-prav>

⁵⁴ <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

⁵⁵ <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>

⁵⁶ <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinar.pakt-obc.a.polit.prava.pdf>

založených na rasové nadřazenosti a nenávisti a zároveň zahájit trestní stíhání jejich šířitelů.⁵⁷

Co se týká evropského právního prostředí, zde nelze ponechat bez zmínky *Úmluvu o ochraně lidských práv a svobod*. Ta v odstavci 2 článku 10 - *Svoboda projevu* rovněž připouští možnost sankcionování určitých druhů projevů ze strany státu například za účelem „ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti a práv jiných“.⁵⁸ Vztah k užívání jednotlivých práv a svobod pak subsidiárně upravuje článek 14 *Úmluvy*, který říká, že toto užívání práv „musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa ... jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení ... příslušnost k národnostní menšině“.⁵⁹ Případné posuzování porušování této Úmluvy spadá do kompetence Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku, o němž bude ještě řeč.

3.2.1.3. Regulace projevů nenávisti

Ze zmíněných lidskoprávních dokumentů je patrné, že je prostřednictvím nich na jedné straně chráněna svoboda projevu jakožto jeden z hlavních nosných pilířů pluralitní demokracie, na druhé straně je zjevné, že podmínky, za jakých se mají přijmout ochranná opatření, jejichž přímým důsledkem může být omezení svobody projevu, existují a včetně odůvodnění jsou poměrně propracované. To znamená, že svoboda projevu v souladu s legislativou není nenapadnutelná.

Goldsmith a Wu zmiňují případ z roku 1996, kdy byla podle Barlowa poprvé reálně ohrožena svoboda kyberprostoru. Takzvaný Zákon o neslušnosti v komunikaci (z ang. *Communications Decency Act, CDA*) měl za úkol omezit veškerou neslušnou komunikaci na internetu. Takovou komunikací byla v tomto případě myšlena především komunikace se sexuálním podtextem přístupná nezletilým uživatelům. Jak ale poukazují Goldsmith a Wu, „vágní definice neslušnosti může zamezit podstatné části důležitých projevů, které nijak

---

⁵⁷ <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-ras.diskriminace.pdf>

⁵⁸ viz http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf

⁵⁹ viz http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf

nesouvisejí s nezletilými“⁶⁰ a jako příklad uvádějí kromě jiného diskuse o praktických zkušenostech s antikoncepcí.⁶¹ V roce 1997 byl Nejvyšším soudem vynesena verdikt, který stanovil, že zákon CDA je porušením Prvního dodatku k Ústavě USA,⁶² jehož cílem je mimo jiné potlačit vydávání zákonů omezujících svobodu slova a tisku.⁶³ Soudce Paul Stevens tehdy případ uzavřel prohlášením, že „*státní regulace obsahu projevu by s velkou pravděpodobností spíše omezovala svobodnou výměnu myšlenek, než aby ji povzbuzovala*“.⁶⁴

Musíme si ale uvědomit, že kontext tehdejší doby, kdy měl přístup k internetu nesrovnatelně menší počet uživatelů, než je tomu v roce 2015, byl poněkud odlišný. Případ jsem se nicméně rozhodl uvést, protože se přímo týká meritů omezování svobody projevu na internetu a navíc lze nalézt určité analogie mezi příliš obšírnými definicemi pojmů, jako jsou neslušnost a nenávisť.

Jedním z liberálně smýšlejících kritiků regulace hate speeches je britský politolog a historik Timothy Garton Ash. Ten ve svém eseji *Nezakazujte projevy nenávisťi* poukazuje na to, že pokus o kriminalizaci emoce jako takové je podle jeho názoru již předem odsouzen k neúspěchu. Reaguje tím na požadavek britské ministryně vnitra Theresy Mayové „zakázat vystupování ve sdělovacích prostředcích lidem, kteří mají odporné názory“. Zároveň Ash varuje před tím, že plošný zákaz projevů nenávisťi by udělal z extrémistů „mučedníky za svobodu slova“.⁶⁵

Goldsmith a Wu si kladou otázkou, nakolik je efektivní sankcionovat jednotlivce v případech „*hromadné neposlušnosti*“, přičemž vzápětí připouští, že „*stíhání jedinců má alespoň částečný účinek a je součástí integrované státní strategie při potírání trestné činnosti*“.⁶⁶ Tím se samozřejmě k postihům internetových přestupků ze strany státu vyjadřují bez prizmatu jakéhokoli

---

⁶⁰ Goldsmith J., Wu T.: *Kdo řídí Internet?*, s. 34

⁶¹ příklad převzat z rozsudku Nejvyššího soudu v případě *Reno vs. ACLU*, 521 U.S. 844, 871 (1997)

⁶² Goldsmith J., Wu T.: *Kdo řídí Internet?*, s. 35

⁶³ viz První dodatek k Ústavě USA, dostupné z <http://www.zboriljosef.cz/files/Listina%20prav%20USA.pdf>

⁶⁴ Goldsmith J., Wu T.: *Kdo řídí Internet?*, s. 36

⁶⁵ Ash T. G.: *Nezakazujte projevy nenávisťi*, 2013, dostupné z <http://respekt.ihned.cz/c1-60198920-nezakazujte-projevy-nenavisti>

⁶⁶ Goldsmith J., Wu T.: *Kdo řídí Internet?*, s. 101

etického hodnocení, nicméně přiznávají parciální efektivitu takových postihů a omezení.

Mezi zastánce různých opatření regulujících nenávistné projevy lze zařadit nejen stát, ale i různé nevládní iniciativy a organizace. Jednou z takových iniciativ je například mezinárodní kampaň nazvaná příznačně *I DON'T MASTURHATE*,⁶⁷ což by v českém překladu znamenalo: „*Neukájím se nenávistí*“. Ta si klade za cíl omezit pokud možno v co největším rozsahu šíření nenávisti v rámci online prostředí. Hlavním organizátorem je slovenská Nadace otevřené společnosti (Open Society Foundation, OSF), v České republice projekt zaštitila protirasistická nevládní organizace Romea, o.p.s. Kromě České a Slovenské republiky se do projektu zapojilo i Maďarsko, Rakousko a Itálie.⁶⁸ Celá kampaň funguje tím způsobem, že se nenávistné projevy, které útočí prostřednictvím internetu na různé menšiny, označí hashtagem #MASTURHATE. Označené příspěvky se poté objeví na oficiální stránce kampaně, což má internauty obecně odradit od psaní nenávistných komentářů, a pomoci tak vytvořit online prostředí bez předsudků a nenávisti.⁶⁹

Další organizací bojující proti nenávistným projevům je česká organizace IN IUSTICIA.⁷⁰ Jejím hlavním cílem je poskytnout právní pomoc osobám, jež byly napadeny například kvůli své barvě pleti, sexuální orientaci či příslušnosti k sociální skupině. Na rozdíl od předchozího projektu nicméně organizace necílí pouze na prostředí internetu, nýbrž se zabývá násilím z nenávisti komplexně v jakékoli jeho podobě.⁷¹

Jak je vidět, v důsledku zavedení různých regulativních opatření se mohou ozývat hlasy kritiků, které vyjadřují obavu nad tím, zda není jakékoli zasahování do práva na svobodný projev a svobodné šíření názorů v rozporu s principy demokratické společnosti. Na druhé straně však stojí o nic méně důležitá lidská práva, jež mají předcházet zločinnosti, chránit zdraví či pomáhat respektovat důstojnost a pověst druhých spoluobčanů. Jan Sokol ve své *Malé filosofii člověka*

---

⁶⁷ <http://idontmasturhate.com/o-nas>

⁶⁸ <http://idontmasturhate.com/o-nas> a <http://idontmasturhate.com/osf>

⁶⁹ <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/tiskove-zpravy/zastavme-hejtovani-na-internetu-start-nove-kampane-i-don-t-masturhate>

⁷⁰ <http://www.in-ius.cz/o-nas/>

⁷¹ např. verbální útok, poškozování majetku, sexuální útok, žhářský útok

píše, že jedním ze základních rysů lidské existence je „*střetávání svobod, které na sebe narážejí a navzájem se omezují*“⁷² a zároveň uvádí, že „*člověk touží prosadit svoji svobodu proti druhému.*“⁷³ Jednotlivé svobody tak budou vždy prosazovány na úkor práv a svobod druhých lidí. Hlavním úkolem přitom je nalézt takovou proporcionalitu prosazování těchto práv a svobod, která by byla pokud možno přijatelná pro všechny strany, a zároveň důkladně zvažovat veškerá rozhodnutí, která budou za účelem dosažení této proporcionality učiněna.

3.2.1.4. Article 19

Od článku 19 obsaženém ve *Všeobecné deklaraci lidských práv* odvozuje svůj název mezinárodní lidskoprávní organizace *Article 19*. Ta na svých webových stránkách deklaruje, že jejím polem působnosti je ochrana práva na svobodu vyjádření a svobodného šíření informací, které je zaručeno, ale i limitováno mezinárodní legislativou.⁷⁴ Dále uvádí, že omezení vztahující se na různé netolerovatelné projevy představují výjimky zavedené k tomu, aby chránily „*práva či pověst ostatních, národní bezpečnost, veřejný pořádek, veřejné zdraví a morálku*“⁷⁵. Organizace přitom poukazuje na fakt, že mezinárodní zákony hájí kromě svobody projevu zároveň důstojnost a rovnost vlastní každé lidské bytosti. V případě, že jsou tyto základní lidské hodnoty popírány nebo ohrožovány, musí přijít na řadu restrikce v podobě zákazů. Zákazy se podle zákona (viz čl. 20) mají vztahovat především na projevy, které „*podněcují k diskriminaci, nepřátelství či násilí*“ a obzvláště kruté projevy, jako jsou výzvy ke genocidě, by měly být klasifikovány jako trestné činy podobné například činům válečným. Nikdo by však neměl být trestán za projevy, které sice jistým způsobem vykazují prvky nenávisti, nijak ale *nenabádají* k výše zmíněnému.⁷⁶

Důležitým kritériem při posuzování závažnosti projevů nenávisti je tedy podle organizace *Article 19* to, zda obsahují prvek *podněcování k nenávisti*, nebo

---

⁷² Sokol, J.: *Malá filosofie člověka. Slovník filosofických pojmů*, Praha: Vyšehrad, 2010

⁷³ tamtéž

⁷⁴ <http://www.article19.org/pages/en/faqs.html>

⁷⁵ <http://www.article19.org/pages/en/limitations.html>

⁷⁶ <http://www.article19.org/pages/en/hate-speech-more.html>

se pouze (popř. pravdivě) vyjadřují k situaci nenáviděného jedince či skupiny jedinců bez jakéhokoli prvku nabádání či vyzývání k násilí a nenávisti.

3.2.1.5. Projev nenávisti v oblasti českého práva

Konkrétní právní vymezení projevů nenávisti se mohou nepatrně různit v závislosti na geografické poloze a státním zřízení. Goldsmith a Wu s odkazem na Lawrence Lessiga a Paula Renicka uvádějí, že jurisdikce různých zemí definují obscénní projev odlišně a připomínají, že odlišné definice reflektují například rozdíly v národní kultuře, dějinách či vkusu.⁷⁷ Na jiné nenávistné prvky bude kladen důraz při posuzování trestnosti hate speeches v USA, na jiné v Austrálii,⁷⁸ přičemž zásadní roli může sehrát historický i sociální kontext. Například v Německu jsou častým důvodem k právním postihům a k blokaci nenávistného obsahu citlivá témata spojená s nacismem a holocaustem.⁷⁹ Tato práce se však zabývá specifiky českých internetových diskusí, proto se nyní zaměřím pouze na pojetí projevů nenávisti u nás.

V české legislativě přesná a jednotná definice pojmu *projev nenávisti* doposud chybí, nicméně v rámci teoretického pokusu o její bližší vymezení lze vycházet z právního pojmu *trestný čin z nenávisti*. Na webových stránkách Policie České republiky jsou trestné činy z nenávisti popsány jako takové trestné činy, „*které byly spáchané z důvodu nenávisti pachatele pro některou domnělou nebo skutečnou charakteristiku oběti ...*“⁸⁰ Za povšimnutí zde stojí užití přívlastku *domnělá* ve spojení s charakteristikou oběti. Takový popis potvrzuje to, co bylo napsáno výše, tedy že nenávist může pramenit z pevně zakořeněných předsudků, jejichž obsah nemusí vždy korespondovat s realitou a jež si jedinci vytvářejí a priori na základě chybných či zkreslených informací a úsudků.

Podrobnější popis trestných činů z nenávisti lze dohledat v trestním zákoníku z roku 2009 jakožto součást skutkové podstaty rozlišných trestných

---

⁷⁷ Goldsmith J., Wu T.: *Kdo řídí Internet?*, s. 181

⁷⁸ viz *hate speech*, dostupné z http://en.wikipedia.org/wiki/Hate_speech

⁷⁹ Goldsmith J., Wu T.: *Kdo řídí Internet?*, s. 95

⁸⁰ viz *Trestné činy z nenávisti*, dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/trestne-ciny-z-nenavisti.aspx>

činů napříč různými kategoriemi. Jedním z takových trestných činů je například § 356 – *Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod* spadající do kategorie *Trestné činy narušující soužití lidí*. Tento zákon stanovuje, že za veřejné podněcování „*k nenávisti k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině*“ může být pachateli udělen trest v podobě odnětí svobody až na dva roky.⁸¹ Počítá přitom s odlišnými druhy platforem, jež jsou využitelné k šíření a podněcování takové nenávisti. Tresty se tak mohou vztahovat na pachatele, kteří tyto trestné činy spáchali nejen například v rámci organizací a sdružení hlásajících diskriminaci, ale také prostřednictvím tisku, filmu, rozhlasu, televize nebo veřejně přístupné počítačové sítě.⁸² V rozporu s tímto zákonem jednal podle soudkyně obvodního soudu pro Prahu 1 Edity Beranové bývalý poslanec Věcí veřejných Otto Chaloupka, jenž byl za svá vyjádření vůči Romům uveřejněná na sociální síti Facebook odsouzen k půlročnímu podmíněnému trestu odnětí svobody. Soudkyně svůj rozsudek odůvodnila následovně: „*Veřejně podněcoval k nenávisti k etnické skupině a čin spáchal veřejně přístupnou počítačovou sítí.*“⁸³

Mezi další zákony postihující podstatu takzvaných trestných činů z nenávisti lze zařadit například zákon § 355 *Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob*.⁸⁴ Zároveň trestní zákoník klasifikuje přitěžující okolnosti, mezi než je možné zahrnout trestné činy spáchané „... *b) ze ziskuchtivosti, z pomsty, z národnostní, rasové ... či jiné podobné nenávisti nebo z jiné zvlášť zavrženíhodné pohnutky*“.⁸⁵

Klára Kalibová z již zmíněné právní organizace IN IUSTICIA poukazuje na *zástupnost obětí* a upozorňuje na to, že násilí z nenávisti může mít podobu

---

⁸¹ viz Ust. § 356 zák. č. 40/2009 Sb. *Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod*, dostupné z <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=68040&nr=40~2F2009&par=356&rpp=15#parCnt>

⁸² tamtéž

⁸³ viz Exposlanec Věcí veřejných dostal podmínku za výroky o Romech <http://zpravy.idnes.cz/poslanec-otto-chalouka-dostal-podminku-za-vyroky-o-romech-png->

⁸⁴ viz Ust § 355 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, dostupné z <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=68040&nr=40~2F2009&par=355&rpp=15#parCnt>

⁸⁵ viz Ust. § 42 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník - Přitěžující okolnosti, dostupné z <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=68040&nr=40~2F2009&par=42&rpp=15#parCnt>

verbálních incidentů, jejichž prostřednictvím útočník namísto konkrétního člověka napadá spíše „symbolicky osobu, která v jeho očích reprezentuje skupinu, vůči které chová ... zášť“.⁸⁶ Co se týče samotných objektů nenávisti, statisticky nejdiskriminovanější skupinou v České republice jsou členové zdejší nejpočetnější etnické minority – Romové, kteří jsou, jak uvádí Kalibová, většinovou společností nazíráni jako členové sociálně izolované skupiny vyznačující se se nízkým vzděláním a vysokou nezaměstnaností.⁸⁷ Z tohoto důvodu se lze v rámci českých online diskusí často setkat s přístupem *Nejsem rasista, ale...*⁸⁸ Kromě výše zmíněného verbálního útoku exposlance Chaloupky na romskou komunitu, je možné uvést právní spor, kdy aktivista romského původu Jaroslav Suchý zažaloval společnost OUR MEDIA (tj. vydavatel Parlamentních listů.cz) za údajně rasistické příspěvky pod články týkajícími se jeho osoby. Městský soud v Praze vznesl nepravomocný rozsudek, ve kterém přiznal žalobci Suchému odškodnění 150 tisíc korun s přihlédnutím k faktu, že rasisticky laděné příspěvky nebyly z diskuse ani po opakovaných výzvách žalobce smazány.⁸⁹ Toto rozhodnutí je v souladu se zákonem 480/2004 Sb. *O některých službách informační společnosti a o změně některých zákonů*, podle kterého je poskytovatel služeb odpovědný za obsah informací „b) *dozvěděl-li se prokazatelně o protiprávní povaze obsahu ukládaných informací ... a neprodleně neučinil veškeré kroky, které lze po něm požadovat, k odstranění nebo zneprístupnění takovýchto informací*“.⁹⁰

Mezi další skupiny, které se stávají častým terčem nenávisti, patří podle Kalibové Židé, muslimové, cizinci a cizinky obecně, příslušníci LGBT (tj. lesby, gayové, bisexuálové, transsexuálové) komunity, bezdomovci, postižení, HIV

---

⁸⁶ viz Kalibová K., *Násilí z nenávisti*, dostupné z <http://www.in-ius.cz/dwn/nzn-rasis-media/in-iustitia-publikace-media.pdf>

⁸⁷ tamtéž

⁸⁸ Toto vyvozují na základě skutečnosti, že v podobném duchu bylo napsáno nezanedbatelné množství diskusních příspěvků, které jsem si měl možnost přečíst v rámci rešerše prováděné za účelem výběru konkrétních komentářů využitých v empirické části bakalářské práce.

⁸⁹ viz *Parlamentní listy dostaly pokutu za rasismus v diskusi*, dostupné z <http://www.mediaguru.cz/aktuality/parlamentni-listy-dostaly-pokutu-za-rasismus-v-diskusi/#.VSbCEUJD7dk>

⁹⁰ viz zákon 480/2004 Sb. *O některých službách informační společnosti a o změně některých zákonů*, dostupné z

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=58329&recShow=4&nr=480~2F2004&rpp=15#parCnt>

positivní, představitelé subkultur a lidé napadaní kvůli politickému přesvědčení.⁹¹ Vzhledem k událostem spojeným s Islámským státem a napjatou situací na Ukrajině pak v současné době v České republice nabírá na intenzitě především islamofobie a rusofobie.⁹²

Listina základních práv a svobod, jež je součástí Ústavy České republiky, v článku 17 odst. 4 (Oddíl druhý) tak jako mnohé z výše uvedených mezinárodních dokumentů deklaruje, že „svobodu projevu ... lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých“.⁹³ Právní praxe tedy ukazuje, že právo na svobodnou výměnu názorů a informací je chráněno pouze do té doby, dokud není narušována důstojnost a svoboda druhých lidí. Jako potlačení práv a svobod židovského národa byl Nejvyšším soudem ČR posouzen například následující výrok uveřejněný v diskusním fóru v neúplném znění: „*Tvoje máma je hnusná židovská svině, přeju jí, aby chćípla co nejdřív...*“ a jeho autor byl odsouzen k trestu odnětí svobody na tři roky, přičemž byl následně výkon trestu „*podmíněně odložen na zkušební dobu tří roků při současném vyslovení dohledu nad obviněným*“.⁹⁴

S přihlédnutím k tomu, co bylo v této kapitole napsáno, musím konstatovat, že zákony, které spravují oblast reálného fyzického off-line světa, se často vztahují zároveň i na svět virtuální – na kyberprostor. Je tedy důležité si uvědomit, že internet podle mezinárodní i české legislativy již není (jak se ovšem mnozí mylně domnívají) prostorem, v němž mohou jeho uživatelé psát a říkat beztrestně zcela cokoliv.

3.3. Dohled a cenzura

Název této bakalářské práce indikuje, že zkoumanou oblastí jsou zde projevy nenávisti a jejich cenzura. O projevech nenávisti bylo pojednáno v předchozích kapitolách, proto nyní stojíme před druhým úkolem: teoreticky vyložit pojem

---

⁹¹ viz Kalibová K., *Násilí z nenávisti*, dostupné z <http://www.in-ius.cz/dwn/nzn-rasis-media/in-iustitia-publikace-media.pdf>

⁹² viz komentáře uvedené v empirické části této práce

⁹³ viz *Listina základních práv a svobod*, dostupné z <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html?ww=trestny+cin+z+nenavisti&x=0&y=0#>

⁹⁴ viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, 7 Tdo 1472/2008, dostupné z <http://pravo4u.cz/judikatura/nejvyssi-soud-cr/7-tdo-1472-2008/>

cenzury a společně s ním pojem dohledu, který s cenzurou úzce souvisí. V následujících kapitolách představím některé z obecných teorií, které tyto pojmy rámcově vykládají. Tím bude vytvořen můstek, prostřednictvím něhož se bude možné snáze přesunout k empirické části práce týkající se konkrétně problematiky dohledu a cenzury v rámci online diskusí na českých internetových zpravodajských portálech.

3.3.1.1. Dohled a cenzura: obecné teorie

Vzhledem ke zkušenosti českých občanů s totalitními režimy s sebou může pojem *cenzenza* nést určité negativní konotace.⁹⁵ Proto je nevyhnutné přesně stanovit, co jím budu myslet. Nejprve ale pomocí několika obecných definic z oblasti *surveillance studies* vymezím pojem dohledu, který je s pojmem *cenzenza* ve velmi těsném vztahu.

Jednu z možných definic dohledu poskytuje Roger Clarke, který za dohled považuje „*systematické zkoumání nebo monitorování jednání nebo komunikací jedné nebo více osob*“.⁹⁶ Odlišně pojem dohledu vykládá David Lyon, který uvádí, že dohled je „*soustředěná, systematická a rutinní pozornost, věnovaná osobním údajům za účelem ovlivňování, řízení, ochrany a směřování*“.⁹⁷

Z druhé (tj. Lyonovy) definice dohledu je přitom zároveň patrná dvojznačnost dohledu. Podle Lyona může být dohled chápán jako činnost, jež má objekt, nad kterým je dohled vykonáván, na jedné straně chránit, na straně druhé ho má ovlivňovat a řídit. Dohled v tomto pojetí je tedy nejen pouhým dozíráním, ale zároveň i intervenující kontrolou.⁹⁸

James Rule jde ještě dále a (na rozdíl od Lyona, který pod termín dohledu zahrnuje i prvek kontroly) dohled a kontrolu vnímá jako dva odlišné pojmy. Pokud zmiňuje termín *system dohledu*, mluví o pouhém sběru informací. Píše-li o *systemu kontroly*, míní samotné „*ovlivňování chování pomocí sankcí a exkluze*“.⁹⁹

---

⁹⁵ například asociace indexů zakázané literatury

⁹⁶ Slavíček, D.: *Dohled a etika*, Univerzita Karlova v Praze (UK FHS), 2010, s. 14

⁹⁷ tamtéž, s. 13

⁹⁸ tamtéž, s. 11-12

⁹⁹ tamtéž, s. 30

Já se ve své práci budu držet spíše Lyonova pojetí dohledu, nicméně od Rulova pojetí systému kontroly budu odvozovat svůj výklad termínu cenzura, jelikož se přibližuje způsobu mého chápání tohoto pojmu. Právě prvek ovlivňování a sankcí budu tedy považovat za to, co blíže specifikuje cenzuru jakožto součást nadřazeného dohledu. S ohledem na mnou zkoumanou oblast budu tedy termín dohled používat ve smyslu sledování komunikace v rámci diskuse, které může nabývat formy jak pasivního monitoringu bez přímého zásahu do plynulého chodu komunikace, tak ale i formy cenzury jakožto aktivity z dohledu vycházející, která prostřednictvím kontroly do takové komunikace přímo zasahuje, ovlivňuje její chod, omezují jí, či jí zamezuje úplně, uděluje tresty a vylučuje z ní nepřizpůsobivé účastníky.

Jeden podstatný prvek příznačný pro charakteristiku cenzury obecně jsem nicméně doposud nezmínil a tím je *předběžnost*. Klíma a kol. chápe cenzuru jako „*předběžné omezení či předběžný zákaz určitého projevu*“.¹⁰⁰ Již v 19. století psal Karel Havlíček Borovský: „*Cenzura ale jest každý prostředek, kterým se někomu hned napřed nemožné činí a zamezuje, aby své myšlenky spoluobčanům ohlásil.*“¹⁰¹ Výkon cenzury jako takové je navíc většinou spojován se státní mocí. Například zákon č. 81/1968 Sb. označuje cenzuru za „*jakékoliv zásahy státních orgánů proti svobodě slova a obrazu a jejich šíření hromadnými informačními prostředky*“.¹⁰²

Na základě zmíněných definic a kritérií bude v empirické části práce posuzováno, do jaké míry se v případě mazání projevů nenávisti v rámci online diskusí jedná o cenzuru. Zároveň nutno podotknout, že se práce, s přihlédnutím k existenci různých forem cenzury,¹⁰³ bude zabývat výlučně cenzurou internetovou.

---

¹⁰⁰ KLÍMA, K. a kol. Komentář k Ústavě a Listině. 2.vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o, 2009. s. 1100

¹⁰¹ BOROVSÝ, K. H. *Slovan*, červen 1850, cit. dle rozhlasového pořadu *Historický klub: Není úřad jako úřad – zvláště když je to cenzor. Cenzorský úřad a české země v „dlou- hém“ 19. století*. Český rozhlas Vltava, 11. 12. 2013 16:00.

¹⁰² viz Zákon č. 81/1968 Sb., dostupné z http://totalita.cz/txt/txt_zakon_1968-084.pdf

¹⁰³ např. cenzura v tisku, ve filmu, v rozhlasu apod.

3.3.1.2. Internetová cenzura

Jak jsem uvedl výše, cenzurou zde budu myslet zejména aktivní kontrolu, která má přímý dopad na svobodný přenos informací ve smyslu jeho omezení či úplného zákazu. V rámci prostředí internetu pak tedy cenzura bude plnit jakousi filtrační funkci, jež má zamezit šíření nevhodného a nepřijatelného obsahu. Zde je však důležité znovu si uvědomit, že definice toho, jaký obsah či projev je v rámci globálně strukturovaného internetu nevhodný či nepřijatelný, je vzhledem k rozdílným zkušenostem a tradicím různých zemí obtížné či dokonce nemožné zúniverzálnit a jak dokládají Goldsmith a Wu, USA bude v posuzování různých rasistických projevů tolerantnější než například Izrael.¹⁰⁴

Výklad cenzury jakožto omezování svobodného přenosu myšlenek či názorů vzbuzuje kritické otázky typu: Měl by být obsah v rámci internetu cenzurován a pokud ano, *do jaké míry?* Podle Lévyho „*není možné současně propagovat svobodu slova, a přitom zavádět instituci, která by předem vybírala informace, jež považuje za dobré a vhodné pro všechny...*“.¹⁰⁵ Svůj kritický postoj k cenzuře Lévy zároveň podporuje tvrzením: „*Přijmout ztrátu určité formy kontroly znamená šanci setkat se s reálnem*“.¹⁰⁶

Právě takovému setkání s reálnem chce svým občanům zabránit Čínská lidová republika, která má pro tento účel důmyslně propracovaný systém blokace webů, jejichž obsah je čínským ministerstvem propagandy považován za možné ohrožení státní bezpečnosti a vedoucí úlohy Komunistické strany.¹⁰⁷ Na této důkladné a všudypřítomné internetové cenzuře se v Číně spolupodílí například společnost Yahoo, která v rámci diskusních fór pomáhá filtrovat škodlivé texty a zakázaná slovní spojení jako „*pluralitní volby*“ nebo „*nezávislost Tchaj wanu*“ a o uživatelích, kteří by mohli představovat pro čínskou vládu největší hrozbu, podává reporty místním úřadům,¹⁰⁸ nebo společnost Microsoft,

---

¹⁰⁴ Goldsmith J., Wu T.: *Kdo řídí Internet?*, s. 179-180

¹⁰⁵ Lévy, P.: *Kyberkultura*, s. 223-224

¹⁰⁶ tamtéž, s. 223

¹⁰⁷ Goldsmith J., Wu T.: *Kdo řídí Internet?*, s. 117

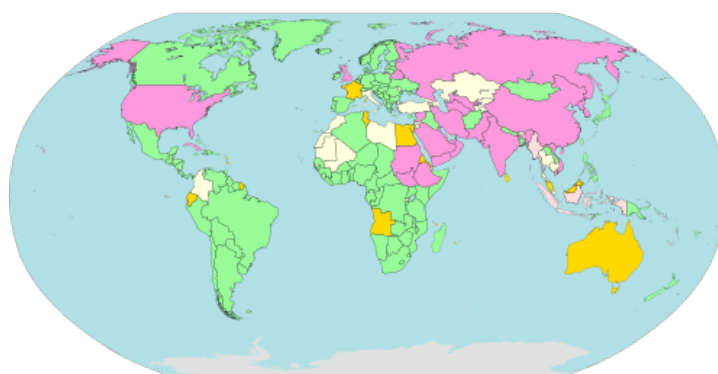
¹⁰⁸ tamtéž, s. 23

jež v rámci své poskytované služby zakládání blogů zakazuje čínským uživatelům zveřejňovat například slova jako „demokracie“.¹⁰⁹

Naproti tomu *Listina základních práv a svobod* České republiky v článku 17 odst. 3 zaručuje, že „cenzura je nepřípustná“.¹¹⁰ Zároveň ale připouští zákonné omezení svobody projevu v případě, že má být ohrožena „... bezpečnost státu ...“¹¹¹ Faktem je, že čínské ministerstvo informatiky tamní internetovou cenzuru vykonává též ve jménu ochrany státní bezpečnosti,¹¹² čeští občané se však podle mého názoru nemusí obávat toho, že by se jim poté, co napíšou do vyhledávače například slovní spojení „nezávislost Moravy“, objevil na monitoru počítače nápis: „Technická chyba“ nebo „Blokováno vládou ČR“.¹¹³

Čínská lidová republika je nicméně extrémním příkladem toho, v jak masivním rozsahu lze internetovou cenzuru vykonávat. V souvislosti s tématem mé práce se nabízí spíše otázka, v jaké konkrétní podobě se internetová cenzura vyskytuje v České republice a zda se vůbec dá hovořit o cenzuře.

Obrázek 1 – Internetová cenzura ve světě podle Reportérů bez hranic

Legenda: tmavě růžová – všudypřítomná cenzura, světle růžová – značná cenzura, světle žlutá – selektivní cenzura, tmavě žlutá – měnící se situace, zelená – minimální nebo žádná cenzura

¹⁰⁹ tamtéž, s. 117

¹¹⁰ dostupné z <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

¹¹¹ tamtéž

¹¹² viz čínská „Smlouva sebedisciplíny“, Goldsmith J., Wu T.: *Kdo řídí Internet?*, s. 118

¹¹³ Tohoto čistě hypotetického příkladu využívám k tomu, abych čtenáři přiblížil kontrast mezi monitoringem internetu v Čínské lidové republice a monitoringem internetu u nás. Narážím přitom na zmíněný příklad slovního spojení „nezávislost Tchaj wanu“, které je v Číně zakázáno.

4. Empirická část

V empirické části bude nejdříve představena metodologie výzkumu, poté bude věnován prostor samotnému monitoringu online diskusí na zpravodajských portálech a podrobnému zmapování toho, kdo je tímto monitoringem pověřen a za jakých okolností ho vykonává, a v neposlední řadě bude provedena komparativní analýza přístupu jednotlivých portálů ke konkrétním příkladům nenávistných komentářů s cílem určit hranici mezi přijatelným a nepřijatelným obsahem.

4.1. Metodologie výzkumu; výzkumná otázka

Nyní přistoupím k popsání metodologie, která byla v této práci využita. Jak bylo naznačeno výše, cílem práce je zjistit, kde se nachází hranice mezi tím, jaký nenávistný obsah diskusních příspěvků je považován za nepřípustné porušení pravidel, tudíž by měl být smazán, a jaký je naopak ještě v mezích norem, proto může zůstat v diskusi uveřejněn. Zde je však nutné se ptát: O jakých konkrétních normách je řeč? Kdo a jakým způsobem určuje vymezení nenávistného projevu? Jak se nakládá s příspěvky, u nichž jsou prvky nenávisti méně zjevné? Tyto a další podobné úvahy mě dovedly k formulaci následující klíčové výzkumné otázky:

Jak a kým je definována hranice mezi přijatelným a nepřijatelným obsahem příspěvků s prvky nenávisti v rámci českých internetových diskusí?

4.1.1.1. Výzkumná strategie

Pro provedení výzkumného projektu jsem se rozhodl zvolit kvalitativní metodu výzkumu. Ta zajistila větší flexibilitu a zároveň mi umožnila jít více hloubky při vyskytnutí se nečekaných informací ze strany informátorů.¹¹⁴

---

¹¹⁴ Trampota, T., Vojtěchovská M.: *Metody výzkumu médií*, Praha: Portál s.r.o., 2010, s. 18

Kvalitativní přístup využívá metodu induktivní logiky, což znamená, že jsem nejdříve sbíral data, která jsem průběžně analyzoval a třídil, abych byl schopný snáze v nich nalézt určité pravidelnosti, jejichž interpretace mi na konci výzkumu měla umožnit formulovat nové hypotézy či teorie.¹¹⁵

4.1.1.2. Techniky sběru dat

Vzhledem k tomu, že mnou zvolenou výzkumnou oblast by bylo relativně složité zkoumat prostřednictvím sekundární analýzy dat,¹¹⁶ což by v praxi znamenalo pročítat se nepřehledným množstvím nenávisných komentářů v samotných diskusích, rozhodl jsem se potřebná data nashromáždit prostřednictvím tzv. *polostrukturovaných rozhovorů*.¹¹⁷ Tento typ rozhovorů jsem zvolil také z toho důvodu, že nabízí jak výzkumníkovi, tak informátorovi pocit nesvázanosti.

Jakožto výzkumník jsem tedy měl během rozhovorů připravené pouze určité okruhy otázek (viz příloha) a v případě, že jsem některé z odpovědí informátorů nerozuměl, nebyl problém se doptat. To platilo samozřejmě i naopak, tedy když informátor nerozuměl otázce, nemusel se ostýchat požádat mě o její vysvětlení či upřesnění.

Nevýhodu polostrukturovaných rozhovorů mohla představovala jejich subjektivita. Nelze též zapomínat na fakt, že se výzkumník prostřednictvím rozhovorů dozví vždy pouze to, co mu informátor sdělit chce. Jinými slovy, pokud se informátor rozhodne - ať už jsou jeho motivy jakékoli - zamlčet určitou informaci, informace zůstane zamlčena a výzkumník s tím nemá šanci nic udělat. Dále je třeba si uvědomit, že jedním ze zavádějících faktorů mohla být během rozhovorů informátorova paměť. Badatel tak mohl sesbírat zkreslená či nepřesná data, aniž by je informátor podával vědomě.

I přese všechna tato úskalí jsem však přesvědčen, že právě polostrukturované rozhovory byly vhodnou technikou sběru dat k tomu, abych hlouběji porozuměl zkoumaným jevům a oblastem, podal co nejpřesnější odpověď na předem stanovenou výzkumnou otázku a abych dokázal souhrnně

---

¹¹⁵ Disman, M. (2002): Jak se vyrábí sociologická znalost, Praha: Karolinum, s. 77, 287

¹¹⁶ tamtéž

¹¹⁷ Vaňková, M. (2009/2010) Úvod do společenskovedních metod: Verbální techniky dotazování, UK FHS, Praha

popsat, jak informátoři rozumí roli, kterou plní v konkrétním sociálním kontextu.¹¹⁸

4.1.1.3. Výběr vzorku; prostředí výzkumu

Jako klíčové kritérium při výběru konkrétních portálů jsem stanovil zpravodajskou povahu portálů a zároveň jejich vysokou návštěvnost. Pro zpravodajské portály jsem se rozhodl zejména z toho důvodu, že jsou právě díky své vysoké návštěvnosti a časté kontroverzi spojené s tématy jednotlivých článků ideálním prostředím pro zkoumání projevů nenávisti. Podmínkou pro výběr portálu bylo samozřejmě také to, aby měli internetoví uživatelé možnost přispívat do diskusí pod jednotlivými články. Pro účely svého výzkumu jsem původně vybral následujících jedenáct českých zpravodajských internetových portálů: *Novinky.cz*, *iDNES.cz*, *Aktuálně.cz*, *TN.cz*, *Denik.cz*, *Blesk.cz*, *Lidovky.cz*, *iHNed.cz*, *parlamentinilisty.cz*, *eurozpravy.cz*¹¹⁹ a *ECHO24.cz*.

Všechny tyto portály jsem oslovil prostřednictvím emailu, který jsem zaslal konkrétním osobám jako jsou šéfeditoři, šéfredaktoři či správci diskusí, a kde nebylo možné kontakt na takovou osobu získat, tam jsem oslovil redakci jako celek. Odpověď jsem nicméně nejprve obdržel pouze od dvou portálů. Proto jsem se rozhodl kontaktovat portály opakovaně, tentokrát však nejen emailem, nýbrž, kde to bylo možné, i telefonicky. Následně jsem získal pouze další dva souhlasy s poskytnutím rozhovoru. Portály jsem se pokusil kontaktovat i napotřetí, avšak bez dalšího úspěchu. Rozhovory mi tedy poskytli zaměstnanci celkem čtyř internetových zpravodajských portálů a to: **Aktuálně.cz**, **iDNES.cz**, **iHNED.cz** a **Echo24**. Zároveň je třeba podotknout, že jsem od žádného portálu nedostal negativní odpověď ve smyslu odmítnutí poskytnutí rozhovoru. To znamená, že tam, kde se mi data nepodařilo shromáždit, byl hlavním důvodem neúspěch v navázání kontaktu s daným portálem.

---

¹¹⁸ Trampota, T., Vojtěchovská M. (2010): *Metody výzkumu médií*, Praha: Portál s.r.o., s. 18

¹¹⁹ viz graf TOP 10 nejnavštěvovanějších zpravodajských webů, dostupné z <http://www.mediaguru.cz/2014/09/zpravodajske-weby-rostou-i-pres-vstup-novych-hracu/#.VICQi3aAuPU>

Původním záměrem bylo provést rozhovory na základě takzvaného *účelového výběru*¹²⁰ výlučně s administrátory neboli správci diskusí, kteří měli být vybráni „z důvodu jejich specifické charakteristiky“.¹²¹ Vzhledem k nízkému počtu odpovědí však z tohoto záměru sešlo a konečný vzorek informátorů jsem sestavil z osob zaujímajících v rámci daných portálů různé pracovní pozice (viz šéfredaktor, šéfkomentátor, správce diskusí). Zásadní kritérium však všichni informátoři splňovali, tj. všichni měli zevrubný přehled o tom, pod koho spadá správa diskusí pod články a zároveň jak je nakládáno s jednotlivými příspěvky.

Co se týče prostředí výzkumu, ve třech případech se rozhovory uskutečnily v redakci jednotlivých portálů, přičemž se zde nevyskytovaly žádné rušivé elementy, které by mohly mít negativní dopad na průběh celého rozhovoru. V případě jednoho portálu byl rozhovor vzhledem k časové vytíženosti informátora realizován prostřednictvím emailové komunikace.

4.1.1.4. Analytické postupy

Při analýze a interpretaci shromážděných dat jsem postupoval následujícím způsobem. Zobrazování dat bylo provedeno pomocí pořizování *audionahrávek* a jejich následnou částečnou *transkripcí*.¹²² Se záměrem snazšího rozpoznání kruciálních dat relevantních pro můj výzkum jsem zároveň přistoupil k *redukci dat*,¹²³ která mi pomohla při hledání pravidelností.

V popisu mnou zvoleného analytického postupu jsem neuvedl, jaký krok byl realizován jako první, druhý atd., jelikož v kvalitativním přístupu je podstatné, aby byly jednotlivé fáze prováděny souběžně.¹²⁴ Pravidlo paralelní realizace zde platilo i v případě segmentace, kódování a poznámkování dat. Pro účely mého výzkumu jsem během *segmentace* neboli rozčlenění analyzovaného textu na části

---

¹²⁰ Novotná, H.: Úvod do společenskovedních metod: Výběrové strategie, UK FHS, Praha

¹²¹ Trampota, T., Vojtěchovská M. (2010): Metody výzkumu médií, Praha: Portál s.r.o., s. 29

¹²² Heřmanský M. (2009/2010) Úvod do společenskovedního výzkumu, Kvalitativní analýza dat, FHS UK, Praha

¹²³ tamtéž

¹²⁴ tamtéž

využil členění na takzvané *tématické jednotky*.¹²⁵ Ty reflektovaly vždy jedno téma a jejich rozsah se různil (slovo, věta, odstavec).

V rámci kódování jsem uplatnil *kódování otevřené* umožňující výzkumníkovi induktivně vytvářet kódy až během analýzy dat. Jak segmentace, tak kódování bylo prokládáno *poznámkováním* (tj. zapisováním poznámek ke konkrétním kódům), jehož hlavní úlohou bylo snáze se zorientovat ve shromážděných datech.¹²⁶

4.1.1.5. Hodnocení kvality výzkumu

V průběhu výzkumu jsem se snažil neustále reálně reflektovat, zda mi postupně shromažďovaná data umožní zodpovědět předem položenou výzkumnou otázku nebo zda byly správně zvoleny techniky sběru dat či analytické postupy. V případě jakýchkoli pochybností jsem se však pokusil vyvarovat neadekvátního odklonu od zvolené výzkumné metody.¹²⁷ To by totiž mohlo vést k ohrožení *interní validity* výzkumu, přičemž „*interně validní výzkum je takový, který měří to, co si na začátku předsevzal.*“¹²⁸

Zároveň je potřeba mít na mysli i to, že zvolený kvalitativní přístup byl aplikován na úkor *reliability* výzkumu,¹²⁹ tudíž nelze předpokládat, že kdyby byly rozhovory provedeny opakovaně například o dva roky později, bylo by dosaženo totožných výsledků.¹³⁰

Vliv výzkumníka na informátorovo rozhodování neboli *reaktivitu*¹³¹ jsem se pokusil eliminovat tím, že jsem během rozhovorů nedával najevo svůj souhlas či nesouhlas s danou problematikou, avšak je nutné uznat, že v případě volby osobních rozhovorů (s ohledem na neodstranitelnou přímou interakci mezi výzkumníkem a informátorem) bylo zcela vytěsnit reaktivitu jako takovou téměř nemožné.

---

¹²⁵ Heřmanský M. (2009/2010) Úvod do společenskovedního výzkumu, Kvalitativní analýza dat, FHS UK, Praha

¹²⁶ tamtéž

¹²⁷ Trampota, T., Vojtěchovská M. (2010): Metody výzkumu médií, Praha: Portál s.r.o., s. 21

¹²⁸ tamtéž

¹²⁹ Disman, M. (2002): Jak se vyrábí sociologická znalost, Praha: Karolinum, s. 287

¹³⁰ Trampota, T., Vojtěchovská M. (2010): Metody výzkumu médií, Praha: Portál s.r.o., s. 20

¹³¹ Hendl, J. (2005): Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace. Praha: Portál, s. 148

Nakonec je nevyhnutné čtenáře této práce zřetelně upozornit na fakt, že vzhledem ke zvolenému kvalitativnímu přístupu, který je schopen zpracovat pouze menší vzorek a menší počet případů,¹³² a zároveň vzhledem k relativně nízkému počtu uskutečněných rozhovorů není možné vyvozené závěry výzkumu generalizovat jako beze zbytku platné pro veškeré zpravodajské internetové portály v České republice.

4.1.1.6. Etické otázky společenského vědního výzkumu

Jelikož samotná problematika cenzury je v českých reáliích poněkud citlivým tématem, bylo pro zdárnou realizaci výzkumného projektu zcela rozhodující postupovat podle etických zásad sociálně-vědního výzkumu. To obnášelo dodržovat především následující principy: *princip dobrovolné participace*,¹³³ v rámci něhož byl informátor ubezpečen, že nemusí odpovídat na jakkoli nepříjemné dotazy, popřípadě že může rozhovor zcela ukončit, a takzvaný *princip důvěryhodnosti*¹³⁴, kdy byl informátor ujištěn, že výzkumník bude se získanými daty nakládat v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a nebude data vydávat dalším osobám.

V rámci vyjednávání o dobrovolné participaci informátorů na výzkumu byla též projednávána případná anonymizace dat. Ve všech případech jsem se s informátory dohodl, že když budu v práci psát o postupech „jejich“ portálu, budu ve spojitosti s tímto postupem zároveň uvádět jejich jméno, aby čtenář nenabyl mylného dojmu, že by obdobným způsobem automaticky postupovali vždy všichni administrátoři či pracovníci tohoto portálu.

Na základě dokumentu, v němž byly informátorům sděleny veškeré výše uvedené informace a který jsem před každým rozhovorem informátorům předložil, jsem získal písemný informovaný souhlas, jenž mě opravňoval k provedení zamýšleného výzkumného projektu.

---

¹³² Trampota, T., Vojtěchovská M. (2010): *Metody výzkumu médií*, Praha: Portál s.r.o., s. 18

¹³³ Ezzeddine P., Heřmanský M., Novotná H., Seidlová G., Šťovíčková M., Vaňková M.: *Etika výzkumu*, FHS UK, Praha

¹³⁴ tamtéž

4.2. Zásahy do projevů v rámci online diskusí

V teoretické části práce jsem si položil otázku, zda lze mazání projevů nenávisti v rámci online diskusí na zpravodajských portálech označit za cenzuru. Nejdříve se ale pokusím zodpovědět otázku, do jaké míry se jedná o dohled, který je pojmu cenzura sémanticky nadřazen.

V obou výše zmíněných (tj. v Clarkově i Lyonově) definicích dohledu je zahrnut termín *systematický*, což implikuje, že dohled je soustavná a neustálá aktivita vykonávaná podle určitého systému. Z tohoto hlediska by se dal dohled nad českými zpravodajskými online diskusemi dle vyjádření některých z dotázaných informátorů označit pouze za dohled částečný či nedokonalý s přihlédnutím k faktu, že monitoring jednotlivých diskusí je vykonáván často *nepravidelně* a *namátkově*. To souvisí především s tím, co James Rule nazývá „*dohledovou kapacitou*“, tedy mírou schopnosti dohled reálně vykonávat.¹³⁵ Ta je v prostředí českých diskusních serverů vzhledem k nepoměru malého počtu specializovaných zaměstnanců a vysokého počtu vkládaných příspěvků často nedostačující. Jak uvádí správce debat na iDNES.cz Jan Dvořák: „*Při zhruba sto dvaceti tisících příspěvků týdně se stane snadno, že na smazáníhodný příspěvek nenarazíme. Na dokonalé uhlídání diskusí bychom potřebovali desetinásobek administrátorů. Na to žádná redakce nemá prostředky.*“¹³⁶

Zároveň je na tomto místě třeba znovu zmínit Lyonovu dvojznačnost dohledu¹³⁷, která koresponduje s výkonem monitoringu v rámci online diskusí. Zásahy do projevů ze strany administrátorů jsou zde totiž vykonávány často ve jménu ochrany důstojnosti uživatelů, kteří se chtějí účastnit slušné debaty, jež nebude narušovat jejich bezpečí, práva a svobodu. To vede k následnému mazání projevů, u kterých administrátoři předpokládají, že by důstojnost ostatních uživatelů mohly narušit. Z tohoto hlediska je zde tedy s odkazem na Lyona zahrnut rovněž prvek řízení a kontroly.

S ohlédnutím k definicím cenzury uvedeným v teoretické části práce se za hlavní rysy obecné charakteristiky cenzury dají považovat: *prvek ovlivňování*

---

¹³⁵ Slaviček, D. *Dohled a etika*, Univerzita Karlova v Praze (UK FHS), 2010, s. 30

¹³⁶ viz rozhovor Dvořák

¹³⁷ Slaviček, D. *Dohled a etika*, Univerzita Karlova v Praze (UK FHS), 2010, s. 11-12

*projevu ve smyslu jeho omezení či zákazu, preventivnost kontrolních opatření a intervence státní moci.*¹³⁸ Z tohoto hlediska by se dalo široce polemizovat nad tím, zda se má mazání příspěvků v online diskusích nazývat cenzurou, či nikoli. Na jedné straně se zajisté jedná o určitý druh omezování a zákazu projevu, na druhé straně většina zpravodajských portálů mazání jednotlivých příspěvků provádí až zpětně - poté, co byly zveřejněny. Je však nutné poznamenat, že některé servery využívají automatických filtrů, které *předem* identifikují vulgární výrazy, čímž znemožní celý příspěvek uveřejnit (tj. uložit na stránku). Jinak ale podle vyjádření informátorů portály *preventivní kontrolu*,¹³⁹ která by *předem* zamezila uveřejnění nevhodného obsahu, neprovádí, proto je používání pojmu cenzura ve spojitosti s online diskusemi na zpravodajských portálech velice diskutabilní.

V rámci online diskusí je navíc mazání jednotlivých příspěvků vykonáváno ve většině případů pracovníky soukromého média, nikoli státními orgány. Je zde sice patrná jistá reciprocita mezi legislativou České republiky a mazaným obsahem, nicméně zásahy do komunikace v podobě zákazů a omezení určitých druhů projevů jsou často motivovány též jen snahou administrátorů o vytvoření příznivého prostředí pro kultivované diskuse.

Zde je potřeba zmínit prohlášení jednoho z informátorů pana Miloslava Janíka, který uvádí, že označovat zasahování do projevů v diskusích jako cenzuru je přinejmenším problematické z toho hlediska, že autorovi komentáře přece nikdo „*nebrání, aby své názory publikoval na jeho vlastním webu*“, případně aby je šířil jinak.¹⁴⁰ Janík přitom přirovnává online diskuse pod články k rubrice „*dopisy čtenářů*“ v tradičních novinách a dodává: „*Nikdo ze čtenářů nemá žádné právo k tomu, aby si vynucoval zveřejnění svého příspěvku (a nezveřejnění pak nazýval cenzurou).*“¹⁴¹

Na základě všeho, co bylo o povaze cenzury výše řečeno, je nutné čtenáře upozornit na fakt, že pokud v této práci bude mazání projevů nenávisti v rámci online diskusí na zpravodajských portálech nazýváno cenzurou, je nezbytné mít

---

¹³⁸ viz definice uvedené v teoretické části práce

¹³⁹ Je však potřeba dodat, že model preventivní kontroly diskusí systém DISQUS umožňuje. Server iHNED.cz a Aktuálně.cz tento model nevyužívá vůbec, server Echo24.cz ho využívá pouze v případě povolování komentářů, které chce příspěvatel vložit jako nepřihlášený host.

¹⁴⁰ viz rozhovor Janík

¹⁴¹ tamtéž

na paměti, že se v zásadě jedná pouze o cenzuru částečnou nebo nedokonalou, která je sice příznačná svými restriktivními a intervenujícími tendencemi, avšak nevykazuje veškeré rysy klasické cenzury.

4.3. Monitoring online diskusí

Podstatné je však hledat odpověď i na to, proč je nutné v rámci kyberprostoru, jenž byl vystavěn na myšlence svobody a idealismu,¹⁴² jakýsi monitoring vůbec provádět a jakými všemi možnými způsoby je tento monitoring realizován.

4.3.1.1. Registrace uživatelů

Goldsmith a Wu uvádějí příklad, kdy v rámci virtuálních světů zvaných MUD¹⁴³ začala elektronická postava jistého pana Bungleho šířit urážky útočící na ostatní příslušníky virtuální komunity. Ti si v důsledku chování pana Bungleho uvědomili, že liberální povaha internetu může způsobovat problémy, s nimiž nepočítali, a že ve vlastním zájmu zachování slušného společenství bude potřeba vytvořit pravidla a předpisy, podle nichž by se jejich komunita řídila.¹⁴⁴ Tento příklad se sice nevztahuje přímo na zkoumanou oblast předkládané práce, nicméně jeho meritum vykazuje se situací, která nastala v počátcích online diskusí na zpravodajských portálech, určité podobnosti.

Bývalý správce debat slovenského serveru SME.sk a současný novinář v Denníku N.sk Filip Struhárik popisuje stav online diskusí bez monitoringu následovně: *„Na webu se vytvořil prostor, do kterého se pustili všichni a nijak se nekontrolovali. Je to jako kdybyste si otevřeli hospodu, pozvali tam lidi a nechali je bez barmana. Nevím, jak by vypadala ta hospoda, kdybyste se tam vrátili po roce. A přesně to se stalo v diskusích.“*¹⁴⁵

To, jak by takové diskuse vypadaly po roce, si pravděpodobně představila i velká část provozovatelů českých diskusních serverů a zavedla opatření, jež mají

---

¹⁴² Goldsmith J., Wu T.: *Kdo řídí Internet?*, s. 37

¹⁴³ viz multi-user dungeons, hry typu Dračí doupě určené pro více uživatelů, tamtéž s. 26

¹⁴⁴ tamtéž, s. 28

¹⁴⁵ dostupné z <http://pivacek.blog.sme.sk/c/338205/Filip-Struharik-Internetove-diskusie-su-ako-krcma-bez-barmana.html>

pomoci zabránit tomu, aby se taková představa stala skutečností. Jedním z takových opatření je zavedení určité formy registrace uživatelů. Tento postup by se dal posvětit Lévyho prohlášením, že „...virtuální společnosti nepodporují nezodpovědnost spojenou s anonymitou, ba dokonce objevují nové formy veřejného mínění“.¹⁴⁶ Účelem zavedení registrací tak bylo mimo jiného odradit od diskusí ty z příspěvatelů, kteří je hodlali využívat pouze k anonymnímu šíření nenávistných či jinak nevhodných příspěvků. Podle vyjádření šéfredaktora z iHNED.cz pana Jana Kubity se redakce zavedením registrace snažila dát svým čtenářům najevo, že musí udělat alespoň nějaké aktivní kroky, aby se mohli zapojit do diskuse, což v důsledku pomohlo zredukovat počet primárně vulgárních či urážlivých příspěvků.¹⁴⁷

Striktní zastánci maximální svobody na internetu by však mohli zajisté namítnout, že je takové zavedení registrací narušením svobodné komunikace v kyberprostoru, popřípadě že lze registrace vnímat jako zásah do soukromí. Pehe by ovšem pravděpodobně považoval takovýto druh námitek za neoprávněný, což vyvozují z jeho tvrzení: „V liberálních demokraciích navíc obecně platí, že za svobodu platím tím, že neskrývám vlastní identitu.“¹⁴⁸

K tomuto bodu je též nezbytné poznamenat, že podrobnost jednotlivých registrací se liší podle toho, o jaký portál se jedná. V rámci registrace na portálech využívajících k provozu online diskusí systém DISQUS¹⁴⁹ je uživatel před tím, než vstoupí do diskuse, povinen nejdříve uvést své jméno, email a heslo. Faktem ale je, že není nikterak obtížné si svou identitu pozměnit či zcela vymyslet.¹⁵⁰ Jak odhaduje Jan Lipold, v diskusích pod články na portále Aktuálně.cz převažují nad věrohodně jevícími se jmény spíše přezdívky neboli tzv. nicknamy.¹⁵¹ O poznání přísnější je registrace na iDNES.cz. Zde musí potenciální příspěvatel (v souladu s *Pravidly registrace*) nejprve *pravdivě a úplně*

---

¹⁴⁶ Lévy, P.: *Kyberkultura*, s. 115

¹⁴⁷ viz rozhovor Kubita

¹⁴⁸ Pehe, J: *O ubohosti českých internetových diskusí*, dostupné z <http://www.pehe.cz/Members/redaktor/o-ubohosti-ceskych-internetovych-diskusi-1>

¹⁴⁹ tj. portály Aktuálně.cz, iHNed.cz, Echo24.cz

¹⁵⁰ Toto vyvozují na základě vlastního experimentu, kdy jsem si prostřednictvím systému DISQUS za méně jak minutu založil imaginární účet pod přezdívkou S.Hope.

¹⁵¹ viz rozhovor Lipold

vyplnit své jméno a příjmení.¹⁵² V případě pochybností o pravosti jím zadaných údajů je nicméně požádán o doložení totožnosti prostřednictvím emailu v neúplném znění: „Dobrý den, zaregistrovali jste si uživatelský účet na iDNES.cz. Dovolujeme si Vás požádat o doložení identity. Je to standardní postup například v případě, že uživatel se registruje pod atypickým jménem a příjmením či má neprůkazný profil na sociálních sítích, není v souladu znění e-mailové adresy a jméno, jedná se o duplicitní registraci apod.). Bráníme se tak zneužití účtu a také bráníme zneužití vašeho jména.“¹⁵³

Zároveň je třeba zmínit, že možnou formou registrace je i registrace prostřednictvím sociálních sítí jako Facebook nebo Twitter. Registraci přes Facebook využíval před zavedením systému DISQUS (a v rámci rubriky Sport doposud využívá) například portál Aktuálně.cz. Ve srovnání se současnými diskusemi (tj. skrze systém DISQUS) byly podle vyjádření Jana Lipolda z Aktuálně.cz diskuse provozované pomocí Facebooku charakteristické daleko nižším počtem vkládaných příspěvků a zároveň nižším počtem evidentních nicknamů. Jak ale vzápětí Lipold dodává, ani v rámci Facebooku nebyla vždy zaručena pravá identita uživatele vzhledem k tomu, že i zde je možné vytvořit si účet pod nepravým jménem, čímž jsou nicméně porušována pravidla této sociální sítě.

Samotné zavedení registrací potlačujících anonymitu za účelem kultivace diskusí ve smyslu úplného odstranění nenávistných, urážlivých či jinak nevhodných příspěvků ale není dostačující. Jak uvádí Filip Struhárik ze slovenského *Denníku N*, „... zákaz anonymních diskutérů může trochu pomoci, ale sám o sobě úroveň diskusí nezlepší. Lidé dokážou být vulgární, útoční a hrubí i pod svým jménem. A nejednou jsou na to dokonce pyšní...“¹⁵⁴ Vzhledem k tomuto paradoxu musely servery přistoupit kromě registrací i k jiným ochranným opatřením a krokům, o kterých bude pojednáno níže.

Na závěr této kapitoly lze citovat Jiřího Pehe, který ve svém eseji tvrdí, že „skutečnost, že pravidla hry dodržuji, i když na mě není vidět, je jedním ze znaků

---

¹⁵² Výše zmíněný pokus jsem provedl i v případě portálu iDNES.cz.

¹⁵³ viz část textu emailu, který mi byl zaslán poté, co jsem se pokusil založit si na portálu iDNES.cz uživatelský účet pod falešným jménem

¹⁵⁴ viz článek Prečo nie je diskusia pod všetkými článkami, dostupné z <https://dennikn.sk/blog/preco-nie-je-diskusie-pod-vsetkymi-clankami/>

civilizovanosti".¹⁵⁵ Z tohoto dedukuji, že v civilizovaném světě by zavedení registrací uživatelů v rámci online diskusí nebylo vůbec nutné. Praxe ale ukazuje, že v civilizovaném světě, co se prostředí internetu týče, prozatím nežijeme a pravidla hry jsou porušována dále bez ohledu na to, zda na uživatele je, či není vidět. Jaká pravidla mám ale v případě online diskusí na zpravodajských portálech na mysli?

4.3.1.2. Kodex diskutérů

Vedle nepsaných pravidel slušného chování vycházejících z netikety popsané v prvních kapitolách této práce existují v rámci online diskusí na zpravodajských portálech také pravidla psaná. Souhrn těchto pravidel se obvykle označuje jako *kodex diskutujících* nebo také *kodex diskutérů*. Tak jako v případě registrací, i konkrétní kodexy jsou v závislosti na serveru různě podrobné a důraz je v nich kladen na odlišné aspekty nežádoucího chování a komunikace.

Poněkud zjednodušeně by se však dalo říci, že jejich společným cílem je zajistit zkvalitnění diskusí ve smyslu jejich kultivace. Příspěvatel se ve většině případů tím, že zveřejní svůj příspěvek, zároveň zavazuje, že s kodexem daného portálu souhlasí a dodržuje veškeré jeho body,¹⁵⁶ přičemž pokud některá z pravidel kodexu poruší, riskuje, že buď bude jeho příspěvek smazán, nebo mu, zejména pokud porušuje pravidla opakovaně, bude zamezen přístup do diskusí zcela. Rozptyl jednotlivých pravidel v kodexech obsažených je přitom značný. Tato pravidla mohou například souviset s off-topic příspěvků¹⁵⁷ (tj. takové příspěvky, které se netýkají daného tématu), tapetováním¹⁵⁸ (tj. opakované vkládání stejných příspěvků), s různými druhy grafického zvýraznění jednotlivých komentářů,¹⁵⁹ s šířením reklamy a spamu, kopírováním textu z jiných zdrojů a podobně.

---

¹⁵⁵ Pehe, J: *O ubohosti českých internetových diskusí*, dostupné z <http://www.pehe.cz/Members/redaktor/o-ubohosti-ceskych-internetovych-diskusi-1>

¹⁵⁶ např. kodex diskutujících na portálech Aktuálně.cz a iHNED.cz

¹⁵⁷ dostupné z <http://dictionary.reference.com/browse/off-topic>

¹⁵⁸ viz kodex serveru Novinky.cz

¹⁵⁹ mnohé servery například nepřipouštějí psaní příspěvků v režimu CAPS LOCK

Pro účely této práce je však stěžejní se v rámci jednotlivých kodexů zaměřit na to, jak postihují projevy nenávisti. Portál *Aktuálně.cz* ve svém kodexu diskutujících čtenáře vyzívá, aby „*k ostatním přistupovali s úctou, neútočili na ně, nezneužívali diskusi k výhrůžkám, obtěžování, pomluvám ...*“ a zároveň zakazuje příspěvky „*podněcující k násilí vůči konkrétním lidem nebo skupinám obyvatelstva a k rasové, etnické a náboženské nenávisti*“.¹⁶⁰

Kodex diskutujícího, který je dohledatelný na zpravodajském portále *iHNED.cz*, v bodě č. 3 deklaruje: „*Netolerujeme propagování rasové, národnostní, náboženské a jiné nesnášenlivosti a diskriminace.*“¹⁶¹

Podstatné je též zmínit, že nenávistné komentáře jsou mnohdy snáze identifikovatelné kvůli své vulgaritě a obscénnosti, kterou většina serverů taktéž zakazuje. Například redakce portálu *Aktuálně.cz* zjevně při sepisování kodexu myslela na možnosti, které jazyk jako čeština skýtá, a v kodexu uvádí, že nehraje roli to, když je obscenita vyjádřena „*opisem*“.¹⁶² Kromě toho je ve většině kodexů začleněn bod o povinnosti dodržování zákonů České republiky.

Nicméně ne všechny zpravodajské portály kodexy diskutujících používají. Například portál *iDNES.cz* v roce 2011 svůj *Diskutérský kodex* zrušil a rozhodl se ho nahradit stránkou *Deset hlavních důvodů, proč jsme vám možná smazali příspěvek* s odůvodněním, že „*taxativní výčet pravidel nikdy nemá šanci obsáhnout vše a ukázalo se, že působil spíše jako návod k tomu, jak ho obejít*“.¹⁶³ Zároveň redakce *iDNES.cz* uvádí, že má v zásadě jedno hlavní pravidlo, které zní: „*Diskutujte slušně a kultivovaně k tématu článku.*“¹⁶⁴ Podobný postoj ke kodexu zaujímá také server *Echo24.cz*, kdy redakce podle slov informátora nechtěla diskuse byrokratizovat, tudíž v rámci jejich monitoringu vychází z obecného nepsaného kodexu lidské slušnosti.¹⁶⁵

Na závěr této kapitoly lze s odkazem na Sokola, který v *Malé filosofii člověka* píše, že „*přítomnost pravidel i soudce ... zdůrazňuje nekompromisní snahu o*

---

¹⁶⁰ viz *Kodex diskutujících* na *Aktuálně.cz*, dostupné z <http://www.aktualne.cz/kodex-diskutujících/>

¹⁶¹ viz *Kodex diskutujícího* na *iHNED.cz*, dostupné z <http://nazory.ihned.cz/c1-52037280-kodex-diskutujícího-na-ihned-cz>

¹⁶² viz *Kodex diskutujících* na *Aktuálně.cz*

¹⁶³ dostupné z <http://redakcni.blog.idnes.cz/c/317826/Deset-hlavnich-duvodu-proc-jsme-vam-mozna-smazali-prispevek.html>

¹⁶⁴ tamtéž

¹⁶⁵ viz rozhovor Janík

spravedlnost“,¹⁶⁶ poznamenat, že kodexy diskutujících mohou být vnímány též jako nástroj, který má přispět ke spravedlivějšímu a transparentnějšímu posuzování jednotlivých komentářů.

4.3.1.3. Kodex vs. praxe

V předchozí kapitole bylo naznačeno, jaké rysy jednání jsou v rámci online komunikace v diskusích nežádoucí a mohou vést ke smazání konkrétního příspěvku. Otázkou zůstává, zda je skutečně mazáno vše, co je obsaženo v kodexu daného portálu, a jaké jsou časté důvody pro to, že je určitý komentář z diskuse odstraněn.

Například v kodexu diskutujících Aktuálně.cz je zahrnuto poměrně velké množství pravidel postihujících nežádoucí znaky jednání, přičemž striktně a nekompromisně následovat vždy veškerá z nich by bylo vzhledem k velmi vysokému počtu vkládaných příspěvků problematické. Proto ctí portál zásadu, že by se mělo moderovat spíše jen „*v duchu kodexu*“¹⁶⁷ a kupříkladu psaní příspěvků velkými písmeny¹⁶⁸ není hodnoceno za tak závažný přestupek jako třeba různá rasistická vyjádření.¹⁶⁹

Častým důvodem k mazání příspěvků je jejich vulgarita. Například v případě vulgárních příspěvků v diskusích na portále Echo24.cz se v zásadě nepřikládá význam tomu, že se může jednat i o příspěvky „*se sluníčkovými úmysly*“, které se bijí za takzvané „*pravdoláskaře*“. Pokud jsou napsány vulgárně, jsou většinou mazány.¹⁷⁰ I mazání vulgarit je však spojeno s individuálním posouzením jednotlivých administrátorů. Jak poukazuje Janík, „*Vlez mi na záda! může být pro někoho vulgární výraz, pro někoho to je výraz obecné češtiny.*“¹⁷¹

Co se týká vulgarit v diskusích na portále iHNED.cz, zde se hodnotí účel použití sprostého výrazu, přičemž je příspěvek smazán, zejména pokud je jediným

---

¹⁶⁶ Sokol, J.: *Malá filosofie člověka. Slovník filosofických pojmů*, Praha: Vyšehrad, 2010

¹⁶⁷ viz rozhovor Lipold

¹⁶⁸ Grafické ztvárnění příspěvků (např. v režimu CAPS LOCK), jež má přitáhnout zvláštní pozornost, není v souladu s Pravidly diskuse na Aktuálně.cz dovoleno. dostupné z <http://www.aktualne.cz/kodex-diskutujicich/>

¹⁶⁹ viz rozhovor Lipold

¹⁷⁰ viz rozhovor Janík

¹⁷¹ tamtéž

účelem použití nadávky urážka.¹⁷² Dále jsou na iHNED.cz mazány především komentáře, které by se daly pokládat za urážky důstojnosti ostatních uživatelů, za diskriminující urážky příslušnosti k národnosti, rase apod., nebo za přímé vyzývání k násilí. Naproti tomu například off-topic příspěvky či zkopírovanými částmi textů z jiných zdrojů se administrátoři téměř vůbec nezabývají.¹⁷³

4.3.1.4. Administrátoři jako kontrolní orgán

Funkci kontrolního orgánu v rámci online diskusí na zpravodajských portálech vykonávají správci diskusí neboli takzvaní *administrátoři*. Někdy se jim též říká *moderátoři*,¹⁷⁴ protože jsou to osoby pověřené řízením a směřováním skupinové debaty. Existenci takových moderátorů zmiňuje například i Lévy, který jim přisuzuje, že v prostředí virtuálních společenství či elektronických fór „*filtrují příspěvky podle jejich kvality a vhodnosti*“.¹⁷⁵ Já se budu držet spíše termínu administrátor, jelikož pojem moderátor mi evokuje spíše jakéhosi průvodce televizním pořadem než toho, kdo dohlíží na chod internetových diskusí.

Náplní práce těchto administrátorů je primárně monitorovat, zda je v rámci diskusí dodržován výše zmíněný kodex diskutérů a v případě jeho porušování zasáhnout. Úkolem administrátorů je tedy „*sledovat, jak příspěvky respektují, či nerespektují kodex diskutujících*“.¹⁷⁶ Pokud administrátoři v diskusi narazí na příspěvek, který je ve zřetelném rozporu s tím, co je v rámci kodexu dovoleno, příspěvek většinou smažou. Běžnou praxí také je, že když uživatel porušuje pravidla diskusí opakovaně,¹⁷⁷ nebo velmi závažně, správci mu (tj. jeho účtu) zcela zamezí v přístupu do diskusí. Jinými slovy, administrátoři jsou jakýmsi dozorcí nad dodržováním, respektive porušováním diskutérských kodexů.

---

¹⁷² viz rozhovor Kubita

¹⁷³ tamtéž

¹⁷⁴ viz pojem moderátor, dostupné z http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=moderátor&typ_hledani=prefix

¹⁷⁵ Lévy, P.: *Kyberkultura*, s. 223

¹⁷⁶ viz rozhovor Lipold

¹⁷⁷ Takovým přispěvatelům se podle vyjádření některých informátorů přezdívá v rámci redakce „*recidivisté*“.

Jak ale bylo řečeno výše, některé portály kodexem nedisponují, respektive disponovat nechtějí. Informátoři se nicméně, bez ohledu na to zda jejich portál má, či nemá kodex diskutujících, v zásadě shodují v tom, že ve většině případů při posuzování míry nevhodnosti konkrétního komentáře hraje hlavní roli individuální rozhodnutí a uvážení „právě úřadujícího“ administrátora, které může vyplývat z nespočetného množství faktorů.¹⁷⁸

K rychlejší identifikaci nevhodných příspěvků napomáhají buď již zmíněné automatické softwarové filtry, ale mimo to také nahlášení od samotných diskutujících, kterým se jisté příspěvky zdají nějakým způsobem nevhodné, a proto hodné nahlášení. I přes existenci těchto vymožeností se však podle informátorů stále klade větší důraz na lidskou práci. Nahlášení mohou administrátorům sice usnadnit práci, přednost je však při posuzování komentářů dávána vlastní četbě diskusí a ruční práci administrátorů.¹⁷⁹ Opора individuálního posuzování může být přitom zakotvena v kodexu diskutujících. Například v pravidlech diskusí na Aktuálně.cz je deklarováno, že si redakce „vyhrazuje právo mazat podle vlastního uvážení texty urážlivé, agresivní ... a také zjevné provokace“.¹⁸⁰ Dalo by se tedy říct, že administrátoři mají v rámci jimi spravovaných diskusí právo veta a jejich vlastní posouzení závažnosti konkrétního obsahu je zcela arbitrární.

Zároveň je třeba si uvědomit, že vzhledem ke zmíněné nízké dohledové kapacitě, která je pro prostředí českých zpravodajských portálů typická, jsou možnosti administrátorů poměrně limitované. Na základě informací poskytnutých informátory tak byla vyvrácena moje původní představa o tom, že se administrátoři účastní pravidelných porad, na nichž by byly projednávány sporné komentáře, u kterých není snadné rozhodnout, zda by měly, či neměly být smazány. Takové porady jsou spíše vzácnou výjimkou a nabývají podoby krátké neformální debaty.¹⁸¹ Například na portále iHNED.cz (vzhledem k absenci stabilní pozice administrátora diskusí) probíhá monitoring příspěvků často tak, že jednotlivé diskuse si čtou sami autoři konkrétních článků a pokud narazí na

---

¹⁷⁸ viz rozhovory Janík, Lipold, Kubita

¹⁷⁹ viz rozhovor Lipold

¹⁸⁰ viz kodex diskutujících na Aktuálně.cz, dostupné z <http://www.aktualne.cz/kodex-diskutujících/>

¹⁸¹ viz rozhovor Lipold a rozhovor Janík

komentář, který podle jejich názoru nemá v kultivované diskusi co dělat, nahlásí ho editorům s prosbou o jeho dodatečné smazání. Navíc jsou diskuse na iHNED.cz monitorovány spíše jen namátkově a především u takových témat článků, kde by se dalo očekávat, že se urážlivé příspěvky objeví (např. nekrology, články týkající se cizích národností či etnických menšin, články o kontroverzních osobnostech atd.).¹⁸²

Administrátoři zde nyní byli vylíčení jakožto kontrolní orgán online diskusí. Relevantní je nicméně se také ptát, jaké mají oprávnění do projevů v diskusích zasahovat? Britský politolog a historik Timothy Garton Ash ve svém eseji *Nezakazujte projevy nenávisti* obhájí pozici administrátorů, když píše: „*Obsah se posuzovat musí, redakční rozhodnutí však přísluší redaktorům, nikoli ministrům vnitra.*“¹⁸³ Jak jsem již uvedl výše, administrátoři online diskusí jsou v případě mnou zvoleného vzorku portálů zaměstnanci soukromých médií, nikoli státních institucí. To znamená, že takové portály mají svého vydavatele,¹⁸⁴ který investuje do jejich provozu své peníze.¹⁸⁵ Diskuse jsou sice veřejné, na druhou stranu probíhají na webu příslušných portálů, tedy v té části kyberprostoru, za kterou redakce nese do jisté míry zodpovědnost a do které zaměstnanci vkládají své síly,¹⁸⁶ z čehož vyplývá, že má redakce zájem na kultivovaných a slušných diskusích. Jinými slovy, podoba diskusí je vizitkou nejen příspěvateľů, nýbrž i portálů samotných. Oprávnění k zasahování do projevů v rámci diskusí tak vychází hlavně ze samotného faktu, že jsou administrátoři portálem zaměstnáváni a že mají za úkol docílit toho, aby do jejich diskusí bylo vkládáno co nejvíce takových příspěvků, které by od diskusí neodrazovaly ostatní čtenáře, popřípadě potenciální příspěvatele.¹⁸⁷

4.3.1.5. Zodpovědnost za obsah

---

¹⁸² viz rozhovor Kubita

¹⁸³ Ash T. G.: *Nezakazujte projevy nenávisti*, 2013, dostupné z <http://respekt.ihned.cz/c1-60198920-nezakazujte-projevy-nenavisti>

¹⁸⁴ Aktuálně.cz a iHNED.cz – vydavatel Economia a.s., iDNES.cz – vydavatel MAFRA a.s., Echo24.cz. – vydavatel Echo Media, a. s.

¹⁸⁵ viz rozhovor Lipold

¹⁸⁶ tamtéž

¹⁸⁷ viz rozhovor Kubita

V předchozí kapitole byla zmíněna zodpovědnost. Kdo tedy nese zodpovědnost za obsah v diskusích? Provozovatel serveru, nebo diskutující? Zde se jedná o poněkud komplexní právní problém, který již byl předmětem několika soudních sporů jak v České republice,¹⁸⁸ tak v zahraničí. Nyní nesou v souladu se zákonem *O některých službách informační společnosti a o změně některých zákonů*¹⁸⁹ čeští provozovatelé serverů zodpovědnost za protiprávní obsah příspěvků pouze v případě, že umožní jeho setrvání na stránkách, tzn. pokud například na základě nahlášení nepodniknou kroky, které by vedly ke smazání těch příspěvků, u nichž je prokazatelné, že jsou v rozporu se zákonem.

Otevřený případ související přímo se zodpovědností za internetové diskuse, je projednáván i na půdě Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Velký senát ESLP¹⁹⁰ v současné době posuzuje pravomocnost rozsudku estonských soudů, podle kterých je provozovatel portálu právně zodpovědný za obsah v diskusích nejen v případě, že protiprávní příspěvky z webu včas neodstraní, ale dokonce i tehdy, když předem nezabrání jejich uveřejnění.¹⁹¹ Vynesení verdiktu ve prospěch estonských soudů by přitom zcela zásadním způsobem mohlo ovlivnit také podobu českých internetových diskusí. V praxi by to totiž znamenalo, že by všechny příspěvky musely být administrátory pročitány ještě před tím, než by byly zveřejněny. To by ovšem muselo nutně vést k masivnímu posílení kontroly ze strany portálů,¹⁹² na což české portály vzhledem k nízké dohledové kapacitě často nemají prostředky.¹⁹³ Další alternativou by samozřejmě mohlo být zrušit internetové diskuse úplně. Takovéto plošné zrušení diskusí by nicméně zřejmě vyvolalo radikální kritiku ze strany zastánců svobodného projevu na internetu a weby by mimoto přišly „o

---

¹⁸⁸ viz výše zmíněná žaloba na server Parlamentnilisty.cz podaná Jaroslavem Suchým

¹⁸⁹ viz zákon 480/2004 Sb. *O některých službách informační společnosti a o změně některých zákonů*, dostupné z <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=58329&recShow=4&nr=480~2F2004&rpp=15#parCnt>

¹⁹⁰ Evropský soud pro lidská práva (zkratka ESLP)

¹⁹¹ viz rozhovor Lipold

viz článek *Přelomová kauza pokračuje: Parlamentní listy se odvolaly proti pokutě za rasistickou diskusí*, dostupné z <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/prelomova-kauza-pokracuje-parlamentni-listy-se-odvolaly-proti-pokute-za-rasistickou-diskusi>

¹⁹² viz rozhovor Lipold

¹⁹³ viz rozhovor Kubita

část zájmu těch čtenářů“,¹⁹⁴ kteří o problémech chtějí diskutovat, čímž by se snížil počet takzvaných *page views*¹⁹⁵ (tj. jednotlivých zobrazení stránky), a tím pádem by médiím poklesly i příjmy z inzerce.¹⁹⁶

4.4. Vymezení hranice mezi přijatelným a nepřijatelným obsahem

Výzkumná otázka této práce zní: *Jak a kým je definována hranice mezi přijatelným a nepřijatelným obsahem příspěvků s prvky nenávisti v rámci českých internetových diskusí?* V předchozích kapitolách bylo uvedeno, že tím, kdo tuto hranici definuje, jsou administrátoři, popřípadě ostatní členové redakce (tj. šéfredaktor, šéfredaktor apod.), kteří se podílejí na samosprávě portálu. Částečně byly popsány i stávající pracovní podmínky, ve kterých jsou administrátoři či ostatní zaměstnanci portálu nuceni tuto hranici definovat. Nyní je již na místě přistoupit k poslední stěžejní části mého výzkumného projektu, tedy k vymezení toho, kde se zmíněná hranice nachází. To bude obnášet pokusit se určit, jaký obsah je vzhledem ke svým nenávistným rysům již *za hranicí* přijatelného projevu a proč.

4.4.1.1. Komparativní analýza

Vytyčeného cíle se pokusím dosáhnout pomocí *komparativní analýzy* přístupu zkoumaných portálů ke konkrétním příspěvkům. Tu mohu provést na základě dat poskytnutých během rozhovorů. V rámci výzkumného projektu jsem totiž informátorům předložil konkrétní příklady komentářů se záměrem zjistit, proč by mohly, nebo naopak nemohly zůstat v diskusi pod články uveřejněny.

Míra závažnosti projevů nenávisti se však v diskusích obecně může velmi lišit a někdy je problematické rozhodnout, jak přistupovat k projevům, kde je nenávist více skrytá. S přihlédnutím k této skutečnosti jsem vybíral i vzorek předkládaných komentářů. Ve všech komentářích jsou tedy s odkazem na výše uvedené definice pojmu *hate speech* v jisté míře obsaženy prvky, které lze

---

¹⁹⁴ viz rozhovor Kubita

¹⁹⁵ viz definice *page view*, dostupné z <http://techterms.com/definition/pageview>

¹⁹⁶ viz rozhovor Kubita

pokládat za součást projevů nenávisti, avšak někde jsou tyto prvky vyjádřeny více explicitně, někde naopak implicitně.

Zároveň je nezbytné čtenáře také upozornit, že pokud budu psát o tom, jak by v daném případě postupoval daný portál, postupoval by tak pouze *pravděpodobně*. Vzhledem ke zmíněné významnosti individuálního posuzování nevhodnosti komentářů je proto nutné uvádět konkrétní postupy portálů vždy ve spojitosti s vyjádřeními dotazovaných informátorů, aby čtenář nenabyl mylného dojmu, že by obdobným způsobem postupovali automaticky všichni administrátoři portálu.

4.4.1.2. Přístup portálů ke konkrétním komentářům

U následujících komentářů zkopírovaných z jednotlivých diskusí pod články napříč odlišnými českými zpravodajskými portály, měli respondenti určit, zda by byl daný příspěvek v diskusi na jejich portále pravděpodobně smazán, či nikoli, a zároveň uvést, z jakého důvodu.

Jednotlivé přístupy portálů k uvedeným příspěvkům jsem rozdělil do pěti odstupňovaných kategorií na ***smazat, spíše smazat, na hraně, spíše nesmazat a nesmazat***. Pokud je přitom příspěvek zařazen do kategorie *na hraně*, implicitně je tím vyjádřen fakt, že by při individuálním rozhodování o odstranění, či naopak ponechání příspěvku záleželo například na aktuální společenské situaci u nás, či ve světě,¹⁹⁷ momentálním psychickém rozpoložení administrátora, celkovém kontextu v diskusi, či jiných faktorech.

Též je třeba mít u každého případu na paměti, že administrátoři by takto pravděpodobně postupovali pouze v případě, že by na daný komentář narazili, což není vzhledem k vysokému počtu vkládaných příspěvků samozřejmostí. Zároveň je v komentářích vždy zvýrazněno, s jakým výrazem či vyjádřením by *mohli* mít administrátoři podle informátorů největší problém.

---

¹⁹⁷ viz rozhovor Janík

1) **karel62:**

„Rusové jsou většinou líný a hloupý národ. 25 let relativní svobody jasně ukázalo jejich neschopnost, prosadit se jako civilizovaný, technologicky zdatný národ, který může ty ostatní o něco obohatit. Před více jak 15 lety je předhlonila tehdy ještě zaostalá Čína. Dnes už jim zbývá jediné. Strašit sousedy, ty slabší okupovat a opět založit proruské kolonie, které ty ruské lenochy budou žít.“¹⁹⁸

iDNES.cz – *na hraně*: V případě osobní invectivy by byl příspěvek smazán, jinak nikoli. Zde by tedy záleželo na kontextu a užitých výrazech. Je třeba si uvědomit, že „balancujeme na tenké hraně mezi ... kultivovanou diskusí a cenzurou“, přičemž pokud je příspěvek na hraně, „přednost má svoboda projevu“.¹⁹⁹ Například ale příspěvek ve volném znění: „...bývalí esesáci, tedy Estonci, Litevci a Lotyšci...“ byl ze serveru iDNES.cz smazán.²⁰⁰

Aktuálně.cz – *spíše nesmazat*: I když by se mohl ruský občan paušalizací typu „většinou líný a hloupý národ“ cítit dotčen, v příspěvku není obsažen vulgarismus a v podstatě jde o vyargumentovaný a rozvedený názor, který je ještě v mezích kodexu. Zároveň není možné, aby redakce zodpovídala za kvalitu diskusních příspěvků ve smyslu „jestli se někdo umí vyjadřovat kultivovaně, nebo neumí“.²⁰¹

iHNED.cz – *spíše nesmazat*: Jedná se sice o nevhodnou paušalizující urážku národa či národnosti, avšak mnohem „silněji působí příspěvek, který uráží konkrétního člověka“, než ten, který uráží celý národ.²⁰² Informátor si tedy umí představit, že by příspěvek prošel.²⁰³

Echo24.cz – *spíše smazat*: Pravděpodobným důvodem pro smazání by bylo to, že je příspěvek xenofobní a zestručňující.²⁰⁴

---

¹⁹⁸ v reakci na článek *Putin: Rusku nevyhovuje světový pořádek po rozpadu Sovětského svazu*

¹⁹⁹ viz rozhovor Dvořák

²⁰⁰ tamtéž

²⁰¹ viz rozhovor Lipold

²⁰² Zde informátor poukazuje, že se vypráví (např. i v televizi) vtipy o různých národnostech.

²⁰³ viz rozhovor Kubita

²⁰⁴ viz rozhovor Janík

2) Ota Bartos:

*„Rusko je chlív, bordel a úpadek. Rusáka musíme držet nejméně na dolet Tomahawku.“*²⁰⁵

iDNES.cz – smazat: Jde o „hospodský výkřik“ hodný smazání.²⁰⁶

Aktuálně.cz – spíše nesmazat: Zde je problematické především pejorativní zabarvení slova „Rusák“, které „řada lidí vnímá jako hanlivé“. Nicméně v diskusi, kde je několik set příspěvků tohoto typu je možné, že by komentář prošel.²⁰⁷

iHNED.cz – na hraně: Příspěvek neodpovídá kritériím slušné diskuse, tudíž v případě, že by měl portál kapacity na to uhlídat veškeré diskuse, tak by přísným měřítkem neprošel. Nicméně vzhledem k tomu, že v něm nejsou obsaženy vulgarity nebo přímé vyzývání k násilí (např. „Popravte tady toho člověka...“), je velmi pravděpodobné, že by si ho administrátoři buď vůbec nevšimli, nebo by nad ním mávli rukou.²⁰⁸

Echo24.cz – spíše smazat: To, že je Rusko chlív a bordel, není argument a „ve slušné společnosti se takto nemluví“. Na druhé straně autor komentáře nevyzývá k válce s Ruskem, naopak chce být od něj co nejvíce odtažen.²⁰⁹

3) Karel Rosemberg:

*„Chce to jediné a to **postřílet všechny islamisty** a jejich těla se závažím naházet do oceánu a bude klid od nich a všech, který jim fandí.“*²¹⁰

iDNES.cz – smazat: „Bez debaty smazáníhodné. Kolektivní vina, násilné řešení.“²¹¹

Aktuálně.cz – smazat: Zde se dá hovořit o jednoznačném porušení kodexu. Jakékoliv „výzvy k násilí, postřílení, povraždění, pověšení“ a podobně jsou v diskusích zakázány.²¹²

---

²⁰⁵ v reakci na článek *Putin: Rusku nevyhovuje světový pořádek po rozpadu Sovětského svazu*

²⁰⁶ viz rozhovor Dvořák

²⁰⁷ viz rozhovor Lipold

²⁰⁸ viz rozhovor Kubita

²⁰⁹ viz rozhovor Janík

²¹⁰ v reakci na článek o útoku Jordánců na základny Islámského státu

²¹¹ viz rozhovor Dvořák

²¹² viz rozhovor Lipold

iHNED.cz – *smazat*: Důvodem ke smazání je xenofobní nabádání k násilí, které má postihnout bez rozdílu celkovou islámskou populaci.²¹³

Echo24.cz – *smazat*: Jde o konkrétní návod k násilí, který kdyby se uskutečnil, tak by byl „protiprávní i protilidský“.²¹⁴

4) **Martin Čížkovský:**

*„Za každého popraveného rukojmího, alespoň **100 popravených příslušníků IS** v přímém přenosu na všech kanálech, **nabodnout je na kůl (lze umírat v agónii i několik dní) a den po dni jim to pouštět od začátku až do konce aby věděli jak dopadnou.**“²¹⁵*

iDNES.cz – *smazat*: Obdobný případ jako výše.²¹⁶

Aktuálně.cz – *smazat*: Přestože nabádání k násilí vůči teroristům nelze hodnotit stejně přísně jako například nabádání k násilí vůči poslancům či etnickým menšinám, tento příspěvek je zejména vzhledem k podrobnosti popisu technologie popravy natolik obscénní, že by byl smazán.²¹⁷

iHNED.cz – *na hraně*: Tento příspěvek je problematický v tom, že se v zásadě jedná o pomstychtivý válečný pokřik, který říká: „*Potrestejte zlo!*“ Zjevně rozeznalému autorovi příspěvku nejde o to potrestat nevinné lidi, ale ty, kteří někomu ublížili. Způsob, jakým toto sdělení vyjádřil, je však nesmyslně přehnaný. Proto by administrátor velmi váhal, zda smazat, či nesmazat.²¹⁸

Echo24.cz – *spíše smazat*: Příspěvek by mohl „*radikalizovat určitou skupinu*“, na čemž nemá informátor, potažmo ani redakce zájem.²¹⁹

5) **Mária Dubinová:**

*„Jsem bílá a **nemám ráda cikány ani muslimy** či jinou **přivandrovaleckou cháturu** z Východu. Jsem rasistka? Ne, jsem realistka*

---

²¹³ viz rozhovor Kubita

²¹⁴ viz rozhovor Janík

²¹⁵ v reakci na článek *Radikálové z Islámského státu zveřejnili video se stětím 21 egyptských křesťanů*

²¹⁶ viz rozhovor Dvořák

²¹⁷ viz rozhovor Lipold

²¹⁸ viz rozhovor Kubita

²¹⁹ viz rozhovor Janík

protože nemám ráda té lidi ne k vůli barvě pleti či národnosti, ale k vůli tomu, že cikáni nepracují a přivandrovalci z Východu zase makají i 15 hodin na černo a na živnost, berou práci nám usedlíkům, domácím... Muslimy nemám ráda k vůli islámskému státu.

Ani za II. světové války se nerozlišovalo, že existovali i slušní a pracovitý Němci (např. Hans Habermann či Oskar Schindler a jiný).

Nevím kam to vše spěje, ale politika, kterou vedou USA či Islámský stát se mi vůbec nelíbí.”²²⁰

iDNES.cz – smazat: „Jednoznačně na smazání – rasistický žvást.“²²¹

Aktuálně.cz – smazat: Urážlivé vyjádření jako „přivandrovalecká chátra z východu“ by v žádném případě neprošlo.²²²

iHNED.cz – spíše nesmazat: Tento příspěvek by v diskusi pravděpodobně mohl zůstat, protože ho autorka nemyslí primárně jako útok nebo urážku, nýbrž jím chce vysvětlit svůj (byť nezdravý) postoj.²²³

Echo24.cz – smazat: Zde se jedná o klasický příklad komentáře typu: „Nejsem rasistka, ale...“²²⁴

6) *„Kdyby Hitler tušil, jak to dopadne, vykašlal by se na Židy a věnoval by se intenzivněji jiným, důležitějším úkolům.“²²⁵*

iDNES.cz – smazat: V příspěvku je „implicitně obsaženo vyhlazení etnika“.²²⁶

Aktuálně.cz – smazat: Příspěvek by byl jednoznačně smazán.²²⁷

iHNED.cz – smazat: Příspěvek nepřímou navádí k zabíjení Romů. V tomto smyslu se jedná sice o implicitní, avšak velice brutální sdělení, které nemá co v diskusi dělat.²²⁸

---

²²⁰ v reakci na článek *Radikálové z Islámského státu zveřejnili video se stětím 21 egyptských křesťanů*

²²¹ viz rozhovor Dvořák

²²² viz rozhovor Lipold

²²³ viz rozhovor Kubita

²²⁴ viz rozhovor Janík

²²⁵ v reakci na článek o romském sídlišti Chanov

²²⁶ viz rozhovor Dvořák

²²⁷ viz rozhovor Lipold

Echo24.cz – *smazat*: O takovýto druh příspěvků by se podle názoru informátora mohly zajímat dokonce orgány činné v trestním řízení.²²⁹

7) *„Měli na to staletí a stále žijí na okraji společnosti. Ale ne kvůli rasismu, jen kvůli svému přístupu k životu, vzdělání a práci.“*²³⁰

iDNES.cz – *nesmazat*: Zde se jedná „sice o trochu zobecňující, nicméně legitimní a poměrně střízlivý způsob vyjádření kritického názoru vůči Romům“²³¹

Aktuálně.cz – *nesmazat*: Obsah příspěvku je přijatelný, protože není nijak urážlivý či pohoršující, a v zásadě jde o kultivovaně vyjádřený názor.²³²

iHNED.cz – *nesmazat*: Příspěvek by v diskusi mohl zůstat, protože je pouhým vyjádřením názoru, se kterým nemusí všichni souhlasit, ale který nikoho neuráží.²³³

Echo24.cz – *nesmazat*: Nehledě na to, zda je obsah komentáře pravdivý, či nikoli, v tomto případě není na komentáři nic urážlivého ani závadného, proto by v diskusi zůstal uveřejněn.²³⁴

4.4.1.3. Shrnutí komparativní analýzy

Cílem zrealizované komparativní analýzy nebylo (navzdory rozřazení konkrétních přístupů do kategorií) vyobrazit jeden portál jako restriktivnější než druhý, nýbrž porovnat, jaké konkrétní prvky obsažené v příspěvcích by již nebyly vzhledem k jejich příliš nenávislné povaze jednotlivými portály tolerovány. Toto srovnání mi prostřednictvím výsledovaných podobností mezi přístupy dotazovaných zaměstnanců zkoumaných portálů mělo pomoci stanovit hranici mezi přijatelným a nepřijatelným obsahem příspěvků na českých zpravodajských portálech.

---

²²⁸ viz rozhovor Kubita

²²⁹ viz rozhovor Janík

²³⁰ v reakci na článek o integraci Romů

²³¹ viz rozhovor Dvořák

²³² viz rozhovor Lipold

²³³ viz rozhovor Kubita

²³⁴ viz rozhovor Janík

Nyní se tedy svá zjištění pokusím shrnout a poskytnu obecný výčet těch nenávistných prvků, které byly často zmiňovány jako důvod k odstranění jednotlivých komentářů. Pro větší přehlednost prvky rozdělují do skupin. U každého prvku uvedu zároveň jeho krátký popis, případně okolnosti, které mohou přispět ke zvýšení, či snížení jeho závažnosti.

- **Vulgarismy**

Pokud jsou v příspěvku obsaženy hanlivé výrazy a sprostá slova, je příspěvek většinou smazán. V analyzovaných komentářích nebyly sice vulgarismy (snad jen kromě pejorativně zabarvených výrazů „*chátra*“ či „*Rusák*“) přítomny, avšak právě jejich absence byla ve více případech důvodem k zařazení komentáře do kategorie *spíše nerasmazat*, nebo *nerasmazat*. Navíc obecně platí, že použití nadávek (u vytečkování, vyhvězdičkování apod. platí dvojnásob) pomáhá administrátorům nevhodný příspěvek snáze objevit, čímž se zvyšuje šance jeho smazání. Zároveň je větší pravděpodobnost, že v příspěvku, jehož autor se nedokáže vyjadřovat slušně, se budou kumulovat i další prvky nežádoucí komunikace.

- **Urážky**

Jakákoliv urážlivá a útočná vyjádření degradující osobu ostatních diskutujících ve smyslu narušování jejich cti, důstojnosti a pověsti nejsou přípustná. *Osobní invektiva* mohou být přitom někdy paradoxně vnímána závažněji než slovní napadání větších skupin obyvatel (např. celého národa).

- **Vyzývání k násilí a nenávisti**

V diskusích rovněž většinou neprojdou příspěvky, které přímo nabádají k zabíjení, povraždění, postřílení, k rozpoutání války atd. Zde je na rozdíl od předchozího případu urážek hodnoceno o mnoho přísněji, pokud má být obětí násilí větší skupina obyvatel a například vybízení k vyhlazení konkrétní etnicky definované populace (zejména pokud mají být vyhlazeni všichni její členové bez rozdílu) je vnímáno jako závažný

přestupek proti kodexu. Závažnost tohoto přestupku může být v jistých případech zmírněna tím, že se jedná o výzvu k násilí v reakci na jiné násilí (např. volání po pomstě teroristům). Brutální návody a popisy samotné realizace násilí k odstranění příspěvku přitom rozhodně přispívají. Zároveň je třeba poznamenat, že prvek podněcování k násilí je vnímán jako nepřijatelný i v případě, že je v daném projevu vyjádřen implicitně.^{235 236}

▪ **Diskriminace**

Mazané jsou též projevy znehodnocující určité jedince či skupiny jedinců na základě jejich odlišnosti. V českém prostředí jsou v hojné míře zastoupeny rasistické projevy. Dále se často v diskusích vyskytují xenofobní či šovinistické projevy, jež slovně napadají a diskriminují cizince a obyvatele jiné národnosti. Zrovna tak ale do této skupiny mohou spadat příspěvky, které útočí na jedince s jinou sexuální orientací, jiným náboženským vyznáním, postižením apod. S touto skupinou nenávistných prvků souvisí do značné míry *paušalizace*. Jakýkoliv druh zevšeobecňování a zestručňování není administrátory vnímán pozitivně, nicméně samotné paušalizování k odstranění komentáře patrně nestačí.

Tato kapitola by se dala uzavřít tím, že v rámci online diskusí administrátoři mažou zkrátka takový obsah, který by byl za normálních okolností v off-line prostředí považován za neslušný, či by dokonce porušoval zákon.²³⁷

4.4.1.4. Přijatelný obsah

Vedle zřetelně „*smazáníhodných*“ příspěvků existují také příspěvky, v nichž jsou sice jisté nepřijatelné prvky s nenávistným podtextem (např. rasismus nebo

---

²³⁵ viz komentář č. 6

²³⁶ Metaforický styl napsání komentáře č. 6, který využívá srovnání s holokaustem, na mě jako na příjemce daného sdělení působí paradoxně silněji, než kdyby bylo v komentáři přímo napsáno: „Pozabíjejte všechny Romy!“

²³⁷ viz rozhovor Kubita, viz rozhovor Janík – přístup ke komentáři č. 3

xenofobie) obsaženy, administrátor by se je však rozhodl spíše nesmazat. Mezi takové příspěvky patří především ty, které by se v zásadě daly považovat za legitimní vyjádření názoru nebo postoje. Skutečnost, že v mnohých případech s konkrétním názorem či postojem nemusí administrátor (s ohledem na jeho vlastní mínění) souhlasit, by neměla mít při posuzování závažnosti komentářů význam.²³⁸

Dalším důvodem, proč by příspěvky mohly v diskusi zůstat uveřejněny, i když se jejich obsah týká například diskriminované skupiny, je, že jsou konstruktivní, věcné, jasně strukturované, vystavěné na (pokud možno pravdivých) argumentech. K ponechání takových příspěvků v diskusi významně přispívá i fakt, že jsou napsány bez použití urážek či vulgarit.²³⁹

Zároveň administrátorům nepřísluší hodnotit formální stránku příspěvků například ve smyslu kvality jazykového projevu.²⁴⁰ Častým jevem v diskusích je výskyt komentářů, které obsahují gramatické chyby (viz komentář č. 5: „... nemám ráda té lidi ne **k vůli** barvě pleti ...“). Mluvnický nesprávné výrazy (nebo tvary výrazů) však nejsou obvykle v jednotlivých kodexech diskutujících nijak postihnuti,²⁴¹ proto ani nejsou důvodem k mazání komentářů a obecně by se dalo říct, že jsou vnímány spíše jako vizitka příspěvatele, za kterou portály nepřebírají žádnou zodpovědnost.

4.4.1.5. Definice projevu nenávisti v rámci českých internetových zpravodajských portálů

Za konečný cíl, ke kterému od začátku tato práce směřovala, jsem si stanovil pokus o vymezení takové definice projevu nenávisti, jež by byla obecně platná v prostředí českých internetových zpravodajských portálů a podle níž by bylo takzvaný *hate speech* v rámci diskusí na těchto portálech snáze detekovat.

Zároveň je však nevyhnutné jasně zdůraznit, že definici, kterou poskytují, nelze vzhledem k malému rozsahu vzorku informátorů v žádném případě považovat za všeobjímající.

---

²³⁸ viz komparativní analýza komentář č. 5, přístup iHNED.cz

²³⁹ viz komentář č. 7

²⁴⁰ viz rozhovor Kubita, viz komentář č. 1 – přístup Aktuálně.cz

²⁴¹ viz kodex diskutujících Aktuálně.cz, iHNED.cz a Novinky.cz

Na základě všech dosavadních zjištění a informací uvedených jak v teoretické, tak v empirické části práce jsem dospěl k následující definici projevu nenávisti v rámci českých zpravodajských online portálů:

***Projev nenávisti** je takový druh projevu, jehož hlavním účelem je vyjádřit nenávist vůči určitému jedinci či skupině jedinců. Rozpoznat ho lze na základě často obsažených nenávistných prvků, jimiž jsou zejména vulgarity, urážky, přímé i nepřímé podněcování k násilí či diskriminace. Projev vychází často z předsudků či netolerance a jeho oběťmi se stávají především osoby odlišné pleti, národnosti, etnické příslušnosti, víry nebo sexuální orientace.*

5. Závěr

Touto prací jsem se pokusil zprostředkovat komplexní vhled do problematiky *projevů nenávisti* a zároveň přiblížit, jak se s těmito projevy nakládá v rámci online diskusí provozovaných na českých zpravodajských portálech. Nejdříve byly na základě příslušných teorií popsány jevy a oblasti, se kterými projevy nenávisti do značné míry souvisí, přičemž nemalý prostor byl věnován vymezení pojmu v oblasti práva. Vzhledem k tématu práce bylo nezbytné teoreticky definovat také pojmy dohledu a cenzury. V neposlední řadě jsem provedl komparativní analýzu přístupu jednotlivých zpravodajských portálů ke konkrétním více, či méně nenávistným diskusním příspěvkům s cílem stanovit, kde se nachází hranice, za níž je již určitý obsah příspěvku hodnocen jako nepřijatelný a musí být s diskuse odstraněn. Komparativní analýza mi rovněž umožnila zjistit, co je administrátory diskusí nejčastěji považováno za rozhodující znaky nenávistného projevu. Tyto znaky jsem následně zakomponoval do vlastní definice projevu nenávisti, kterou uvádím na úplném závěru práce.

Nenávistné projevy jsou v českých internetových diskusích velmi častým jevem. Zabývat se jimi jsem se rozhodl jednak z důvodu právní aktuálnosti tohoto tématu, jednak proto, že se v zásadě jedná o celospolečenský problém, který se dotýká samotné esence lidskosti. Pokud se přitom někdo chce v reakci na zavádění různých restriktivních opatření, která projevy nenávisti zakazují či

omezují, odvolávat na svobodu projevu, potažmo pak na svobodu jako takovou, je nutné, aby si uvědomil, že není možné klást rovnítko mezi pojem svoboda a pojem anarchie a že svoboda bez dodržování určitých pravidel je jen těžko uskutečnitelná. Vzhledem k tomu, že je člověk v zásadě tvor společenský, který se obtížně vyhne soužití s druhými lidmi, je potřeba najít způsob, jak bude moci jeho osobní svoboda koexistovat vedle osobních svobod a práv ostatních lidských bytostí.

6. Seznam použitých zdrojů

Literatura:

- Borovský, K. H. *Slovan*, červen 1850, cit. dle rozhlasového pořadu *Historický klub: Není úřad jako úřad – zvláště když je to cenzor. Cenzorský úřad a české země v „dlouhém“ 19. století*. Český rozhlas Vltava, 11. 12. 2013 16:00
- Disman, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*, Praha: Karolinum, 2002
- Fromm, E. *Umění milovat* (z ang. originálu *The Art of Loving* přel. Vinař, J.), 1966
- Goldsmith, J.; Wu, T. *Kdo řídí Internet?*, (přel. Pelech, J. T.) Praha: Dokořán, 2008
- Hendl, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál
- Hvízd'ala, K. *Jak myslet média*, Praha: Dokořán, Jaroslava Jiskrová – Máj
- Klíma, K. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2.vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o, 2009. s. 1100
- Lévy, P. *Kyberkultura*, (překl. Kašpar, M.) Praha: Karolinum, 2000 (vydání první)
- Pala K., Všianský J. *Slovník českých synonym*, Praha: NLN, s.r.o., 1994
- Sokol, J. *Malá filosofie člověka. Slovník filosofických pojmů*, Praha: Vyšehrad, 2010
- Trampota, T., Vojtěchovská M. *Metody výzkumu médií*, Praha: Portál s.r.o., 2010
- Vybíral, Z. *Mění se lidská psychika v éře internetu?*. *Psychologie dnes*, č. 3, 2001
- Vybíral, Z. *Psychologie komunikace*, Praha: Portál 2005

Disertační práce:

- Slavíček, D. *Dohled a etika*, Univerzita Karlova v Praze (UK FHS), 2010

Internetové zdroje a judikatura:

- Rheingold, H. *The Virtual Community: Table of Contents* [online]. 1993 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z <http://www.rheingold.com/vc/book/1.html>
- Pehe, J. *O ubohosti českých internetových diskusí*, [online]. [cit. 2015-03-14] dostupné z <http://www.pehe.cz/Members/redaktor/o-ubohosti-ceskych-internetovych-diskusi-1>
- Ash T. G.: *Nezakazujte projevy nenávisťi*, 2013, [online]. [cit. 2015-04-14] dostupné z <http://respekt.ihned.cz/c1-60198920-nezakazujte-projevy-nenavisti>
- Suler, J. *The Psychology of Cyberspace (The Online Disinhibition Effect)* [online]. 2004 [cit. 2015-03-16] dostupné z <http://www-usr.rider.edu/~suler/psyber/disinhibit.html>
- Faltýnek, L. *Psychologické aspekty komunikace na internetu*, Univerzita Hradec Králové 2002, [online] [cit. 2015-03-17] dostupné z http://lukas.faltynek.com/lf_other_files/Diplomka/Psychologicke%20aspekty%20komunikace%20na%20internetu.pdf

Shea, V. *The Core Rules of Netiquette* [online]. 1994 [cit. 2015-03-18]
dostupné z <http://www.albion.com/netiquette/book/TOC0963702513.html>

Hambridge, S. *RFC1855 - Netiquette guidelines* 1995 [cit. 2015-03-18]
dostupné z <http://www.faqs.org/rfcs/rfc1855.html>

-mav-. *Zpravodajské weby rostou i přes vstup nových hráčů*, [online]. 1. 9. 2014 [cit. 2014-11-19]. Dostupné z <http://www.mediaguru.cz/2014/09/zpravodajske-weby-rostou-i-pres-vstup-novych-hracu/#.VICQi3aAuPU>

Zákon č. 81/1968 Sb., dostupné z http://totalita.cz/txt/txt_zakon_1968-084.pdf

Hate speech. [online]. 1994 [cit. 2015-03-15] dostupné z
<http://www.thefreedictionary.com/hate+speech>

Netiquette. [online]. 1994 [cit. 2015-03-15] dostupné z
<http://dictionary.reference.com/browse/netiquette>

Flame-bait, [online]. 1994 [cit. 2015-03-17] dostupné z
<http://onlineslangdictionary.com/meaning-definition-of/flame-bait>

Flame war, [online]. 1994 [cit. 2015-03-17] dostupné z
<http://dictionary.reference.com/browse/flame+war>

Off-topic, [online]. 1994 [cit. 2015-03-19] dostupné z
<http://dictionary.reference.com/browse/off-topic>

Hate speech, [online] [cit. 2015-03-17] dostupné z
<http://dictionary.reference.com/browse/hate+speech>

Hate speech, [online] [cit. 2015-03-17] dostupné z
<http://www.thefreedictionary.com/hate+speech>

Hate speech, [online] [cit. 2015-03-17] dostupné z
<http://definitions.uslegal.com/h/hate-speech/>

Hate speech, [online] [cit. 2015-03-17] zdroj usaeducationguides.com, dostupné z
<https://carm.org/hate-speech>

Bigotní, [online] [cit. 2015-03-17] dostupné z http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=bigotn%C3%AD&typ_hledani=prefix

Násilí z nenávisti, [online] [cit. 2015-03-20] dostupné z <http://www.in-ius.cz/nasili-z-nenavisti/>

První dodatek k Ústavě USA, [online] [cit. 2015-03-21] dostupné z
<http://www.zboriljosef.cz/files/Listina%20prav%20USA.pdf>

Ust. § 356 zák. č. 40/2009 Sb. Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod, [online] [cit. 2015-03-21] dostupné z <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=68040&nr=40~2F2009&par=356&rpp=15#parCnt>

Exposlanec Věcí veřejných dostal podmínku za výroky o Romech, [online] [cit. 2015-03-23] dostupné z <http://zpravy.idnes.cz/poslanec-otto-chalouka-dostal-podminku-za-vyroky-o-romech-png->

Ust § 355 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, [online] [cit. 2015-03-23] dostupné z <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=68040&nr=40~2F2009&par=355&rpp=15#parCnt>

Ust. § 42 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník - Přitěžující okolnosti, [online] [cit. 2015-03-23] dostupné z <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=68040&nr=40~2F2009&par=42&rpp=15#parCnt>

Bias crime: Lawrence 1999:9, str. 13, [online] [cit. 2015-03-25] dostupné z <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/210300.pdf>

Soud s útočníky z Duchcova. [online] [cit. 2015-04-07] dostupné z: http://usti.idnes.cz/soud-s-utocniky-z-duhcova-d0j-/usti-zpravy.aspx?c=A140218_122846_usti-zpravy_alh

„*Nenávist*“, [online] [cit. 2015-04-09] dostupné z <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=nenavist&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

Všeobecná deklarace lidských práv. [online] [cit. 2015-03-25] dostupné z <http://www.lidskaprava.cz/student/uvod-do-lidskych-prav/clanky/vseobecna-deklarace-lidskych-prav>

Všeobecná deklarace lidských práv [online] [cit. 2015-03-25] dostupné z <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

International Covenant on Civil and Political Rights, [online] [cit. 2015-03-25] dostupné z <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, [online] [cit. 2015-03-28], dostupné z <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinar.pakt-obc.a.polit.prava.pdf>

Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, [online] [cit. 2015-03-28] dostupné z <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-ras.diskriminace.pdf>

http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf
<http://idontmasturhate.com/o-nas>

<http://idontmasturhate.com/osf>

Zastavme hejtování na internetu! Start nové kampaně „I don't masturbate“, [cit. 2015-04-09] dostupné z <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/tiskove-zpravy/zastavme-hejtovani-na-internetu-start-nove-kampane-i-don-t-masturhate>

<http://www.in-ius.cz/o-nas/>

<http://www.article19.org/pages/en/faqs.html>

<http://www.article19.org/pages/en/limitations.html>

<http://www.article19.org/pages/en/hate-speech-more.html>

Trestné činy z nenávisti [cit. 2015-04-09], dostupné z

<http://www.policie.cz/clanek/trestne-ciny-z-nenavisti.aspx>

Kalibová K., *Násilí z nenávisti*, [cit. 2015-04-09] dostupné z <http://www.in-ius.cz/dwn/nzn-rasis-media/in-iustitia-publikace-media.pdf>

Parlamentní listy dostaly pokutu za rasismus v diskusi, [cit. 2015-04-10] dostupné z

<http://www.mediaguru.cz/aktuality/parlamentni-listy-dostaly-pokutu-za-rasismus-v-diskusi/#.VSbCEUJD7dk>

Zákon 480/2004 Sb. O některých službách informační společnosti a o změně některých zákonů, [cit. 2015-04-12] dostupné z

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=58329&recShow=4&nr=480~2F2004&rpp=15#parCnt>

Page view, [online] [cit. 2015-04-28] dostupné z

<http://techterms.com/definition/pageview>

Listina základních práv a svobod, [cit. 2015-04-15] dostupné z

<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html?ww=trestny+cin+z+nenavisti&x=0&y=0#1>

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, 7 Tdo 1472/2008, [cit. 2015-04-15] dostupné z

<http://pravo4u.cz/judikatura/nejvyssi-soud-cr/7-tdo-1472-2008/>

Listina základních práv a svobod, [cit. 2015-04-15] dostupné z

<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

Graf TOP 10 nejnavštěvovanějších zpravodajských webů, [cit. 2015-04-12] dostupné z

<http://www.mediaguru.cz/2014/09/zpravodajske-weby-rostou-i-pres-vstup-novych-hracu/#.VICQi3aAuPU>

Filip Struhárik – Internetové diskusie sú ako krčma bez barmana, [cit. 2015-04-17]

dostupné z <http://pivacek.blog.sme.sk/c/338205/Filip-Struharik-Internetove-diskusie-su-ako-krcma-bez-barmana.html>

Prečo nie je diskusia pod všetkými článkami, [cit. 2015-04-18] dostupné z

<https://dennikn.sk/blog/preco-nie-je-diskusie-pod-vsetkymi-clankami/>

Kodex diskutujících na Aktuálně.cz, [cit. 2015-04-20] dostupné z <http://www.aktualne.cz/kodex-diskutujicich/>
Kodex diskutujícího na iHNED.cz, [cit. 2015-04-20] dostupné z <http://nazory.ihned.cz/c1-52037280-kodex-diskutujiciho-na-ihned-cz>

Deset hlavních důvodů, proč jsme vám možná smazali příspěvek, [cit. 2015-04-20] dostupné z <http://redakcni.blog.idnes.cz/c/317826/Deset-hlavnich-duvodu-proc-jsme-vam-mozna-smazali-prispevek.html>

Moderátor, [cit. 2015-04-24] dostupné z http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=moderátor&typ_hledani=prefix

Přelomová kauza pokračuje: Parlamentní listy se odvolaly proti pokutě za rasistickou diskusi, [cit. 2015-04-26] dostupné z <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/prelomova-kauza-pokracuje-parlamentni-listy-se-odvolaly-proti-pokute-za-rasistickou-diskusi>

Prezentace:

EZZEDDINE P., HEŘMANSKÝ M., NOVOTNÁ H., SEIDLOVÁ G., ŠŤOVÍČKOVÁ M., VAŇKOVÁ M.: *Etika výzkumu*, UK FHS, Praha [online]. 2009/2010. [cit. 2014-11-22]. Dostupné z <http://moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=614>

HEŘMANSKÝ, M.: *Úvod do společenskovedního výzkumu: Kvalitativní analýza dat*, UK FHS, Praha, [online]. 2009/2010 [cit. 2014-11-23]. Dostupné z <http://moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=614>

NOVOTNÁ, H.: *Úvod do společenskovedních metod: Kvalitativní strategie výzkumu*, UK FHS, Praha, [online]. 2009/2010. [cit. 2014-11-19]. Dostupné z <http://moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=614>

NOVOTNÁ, H.: *Úvod do společenskovedních metod: Výběrové strategie*, UK FHS, Praha, [online]. 2009/2010. [cit. 2014-12-11]. Dostupné z <http://moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=614>

VAŇKOVÁ, M.: *Úvod do společenskovedních metod: Verbální techniky dotazování*, UK FHS, Praha, [online]. 2009/2010. [cit. 2014-11-25]. Dostupné z <http://moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=614>

7. Seznam obrázků

Obrázek 1 – Internetová cenzura ve světě podle Reportérů bez hranic, dostupné z

http://cs.wikipedia.org/wiki/Cenzura_na_internetu#/media/File:Internet_Censorship_and_Surveillance_World_Map.svg

8. Příloha

Okruhy otázek pro informátory

Jaký hlavní přínos vidíte v online diskusích obecně?

Co všechno spadá do náplně práce administrátora diskusí na Vašem serveru?

Prochází příspěvky kontrolou ze strany administrátorů ještě před tím, než jsou uveřejněny, nebo podléhají monitoringu až po zveřejnění?

Proč bylo podle Vás nutné zavedení registrace uživatelů?

Dokázali byste odhadnout poměr pravé jméno a příjmení/přezdívka?

Používá Váš server nějaký druh softwaru, který slouží k automatickému vyhledávání a filtrování vulgárních výrazů v příspěvcích?

Kdo je právně zodpovědný za obsah v diskusích? Provozovatel serveru, nebo diskutující?

Existují na Vašem serveru typy článků, pod kterými vzhledem k jejich tématu preventivně neotevřete diskusi vůbec, popř. jaké to jsou?

Co všechno lze podle Vás definovat jako projev nenávisti?

Co je podle Vás nejčastějším důvodem k mazání příspěvků (vulgarita, rasová diskriminace, výhrůžky, přímé vyzívání k násilí, off-topic příspěvky apod.)?

Čtou administrátoři celé diskuse, nebo jen reagují na tzv. nahlášení příspěvků?

Jak a kým byl sepsán kodex diskutujících Vašeho portálu?

Hodnotí se při posuzování příspěvků pouze obsah, nebo také jejich formální stránka (např. kvalita jazykového projevu)?

Konzultují administrátoři svá rozhodnutí mezi sebou, popř. s ostatními členy redakce?

Přispívá podle Vás práce administrátorů ke kultivaci online diskusí, popř. jak?

Myslíte si, že bude do budoucna nutné kontrolu nad diskusemi ještě více posílit, popř. proč?